

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

Θέμα Διπλωματικής:

«Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών Ελλάδας και Τουρκίας, μέθοδοι επίλυσης και προοπτικές»

Διπλωματική εργασία του Νικόλαου Θεοφιλόπουλου (ΑΜ: 4332022005)

Επιβλέπων Καθηγητής: **κος Ιωάννης Στριμπής**

Μέλη Επιτροπής

- 1. κος Κ. Μαγκλιβέρας**
- 2. κος Ι. Σακκάς**

ΡΟΔΟΣ, ΜΑΪΟΣ 2024

“ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.”

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό την αποτύπωση των όρων και των προϋποθέσεων κάτω από τις οποίες θα υπάρξει συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για ένα ζήτημα το οποίο βρίσκεται στο προσκήνιο για πάρα πολλά χρόνια. Το ζήτημα αυτό είναι η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Μέσω της αναδρομής σε ιστορικά γεγονότα που ήταν καθοριστικά για την διαμόρφωση της τωρινής κατάστασης στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, την μελέτη των Συμβάσεων του Δικαίου της Θάλασσας, όπως και τις αποφάσεις που πάρθηκαν από τους αρμόδιους χειριστές του θέματος θα δούμε πώς διευθετήθηκαν οι αρχές οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών αλλά και πώς εφαρμόστηκαν είτε με τον συμβατικό τρόπο, δηλαδή με συνθήκες είτε μέσω του εθνικού δικαίου. Η περιοχή του Αιγαίου είναι συνεχώς σε ένταση καθώς η Τουρκία μέσω της Συνθήκης της Λωζάννης είναι εγκλωβισμένη και δεν αφήνει την Ελλάδα να διεκδικήσει αυτά που νόμιμα δικαιούται όπως είναι η επέκταση των ναυτικών μιλίων, δημιουργώντας συνεχώς προβλήματα με άμεσο τρόπο με καταπάτηση των θαλάσσιων συνόρων ή μέσω τρίτων χωρών και παράνομων συμφωνιών.

Για την πλήρη κατανόηση της εργασίας από τους αναγνώστες και το πώς διαμορφώθηκε μέχρι σήμερα η κατάσταση στο Αιγαίο μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών, ποια είναι τα δικαιώματα της Ελλάδας και τι αρνείται κατηγορηματικά η Τουρκία, αναγκαία είναι η καταγραφή και επεξήγηση των ορισμών, θεωριών, θεσμών του Δικαίου της Θάλασσας. Ακολουθήθηκε η μεθοδολογία της έρευνας και της μελέτης του θαλάσσιου και διεθνούς δικαίου,

των Συμβάσεων και των νομικών κειμένων, σχετικών επιστημονικών άρθρων από Έλληνες και Ξένους ιστορικούς και αναλυτές μέσω του διαδικτύου και των εφημερίδων, ενώ έχει γίνει και εκτενής χρήση χαρτών ώστε να είναι πιο κατανοητή η εργασία και οι Συνθήκες.

Ξεκινώντας με μία σύντομη περιγραφή στο πρώτο κεφάλαιο για το πώς εξελίχθηκε ιστορικά το Δίκαιο της Θάλασσας από το να στηρίζεται σε έθιμα και παραδοχές των προηγούμενων ετών στο 1982 όταν υπογράφηκε η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση των θαλάσσιων ζωνών που αναφέρονται στη Σύμβαση του 1982 με σκοπό την καλύτερη κατανόηση τους και στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν όροι και ορισμοί που σχετίζονται άμεσα με το Δίκαιο της Θάλασσας όπως είναι η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), η υφαλοκρηπίδα και η περίπτωση των νήσων με τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν. Το περιεχόμενο του τέταρτου κεφαλαίου θα αφορά τις αρχές και μεθόδους οριοθέτησης, τι είναι η αρχή της μέσης γραμμής ή αλλιώς ίσης απόστασης και από ποιους υποστηρίζεται, αλλά και ποιοι είναι αντίθετη σε αυτή την αρχή υποστηρίζοντας άλλες λύσεις οριοθέτησης, καθώς και περιπτώσεις κρατών που οδηγήθηκαν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και τα αποτελέσματα της ενέργειας αυτής για το αν βρέθηκε ουσιαστική λύση. Στο τελευταίο κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα γεγονότα που έχουν συμβεί μέχρι σήμερα και έχουν καθορίσει την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, τι επιπτώσεις έχει η διαμάχη Ελλάδας και Τουρκίας στο να βρεθεί μια δίκαιη λύση, πώς μπορεί η Ελλάδα να διεκδικήσει αυτά που δικαιούται σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας και ένας σύντομος σχολιασμός σχετικά με τις πολυμερικές και διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ιδιαίτερα στην Ανατολική Μεσόγειο.

Λέξεις κλειδιά: Ελλάδα, Τουρκία, Δίκαιο της Θάλασσας, οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, ΑΟΖ, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to set out the terms and conditions under which there will be an agreement between Greece and Turkey on an issue that has been

on the agenda for many years. This issue is the delimitation of maritime zones. Through the review of historical events that were decisive for the shaping of the current situation in the Aegean and the Eastern Mediterranean, the study of the Law of the Sea Conventions, as well as the decisions taken by the competent operators of the issue, we will see how the principles of delimitation of maritime zones were settled and how they were implemented either in the conventional way, i. e. by treaties or through the common law. The Aegean region is constantly in tension as Turkey through the Treaty of Lausanne is locked in and does not let Greece claim what it is legally entitled to such as the extension of nautical miles, constantly creating problems in a direct way by encroaching on maritime borders or through third countries and illegal agreements.

In order for the readers to fully understand the work and how the situation in the Aegean Sea between the two neighbouring countries has evolved so far, what are Greece's rights and what is categorically denied by Turkey, it is necessary to record and explain the definitions, theories and institutions of the Law of the Sea. The methodology of research and study of maritime and international law, the Conventions and legal texts, relevant scientific articles by Greek and foreign historians and analysts through the internet and newspapers has been followed, while extensive use has been made of maps in order to make the work and the Treaties more understandable.

Starting with a brief description in the first chapter of how the Law of the Sea has evolved historically from being based on customs and assumptions of previous years to 1982 when the United Nations Convention on the Law of the Sea was signed. The second chapter will analyse the maritime zones referred to in the 1982 Convention in order to better understand them and the next chapter will analyse terms and definitions directly related to the Law of the Sea such as the Exclusive Economic Zone (EEZ), the continental shelf and the case of islands with their particularities.

The content of the fourth chapter will concern the principles and methods of delimitation, what the principle of the median line or equidistance is and who supports it, but also who opposes this principle by supporting other delimitation

solutions, as well as cases of states that have been brought to the International Court of Justice in The Hague and the results of this action as to whether a substantive solution was found. The last chapter will provide a brief historical review of the events that have taken place so far and have determined the delimitation of the maritime zones, the implications of the dispute between Greece and Turkey in finding a just solution and how Greece can claim what it is entitled to under the Law of the Sea and a brief commentary on multilateral and bilateral relations between the two countries particularly in the Eastern Mediterranean.

Key Words: Greece, Turkey, Law of the Sea, delimitation of maritime zones, United Nations Convention.

Συντομογραφίες-Συντομεύσεις-Λατινικοί όροι

DOALOS:	Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea
EASTMED:	Eastern Mediterranean pipeline
FIR:	Flight Information Region
UNCLOS:	United Nations Convention on the Law of the Sea
AZ:	Αιγιαλίτιδα Ζώνη
AΘ:	Ανοικτή Θάλασσα
ΑΟΖ:	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
Γ. Γ.:	Γενικός Γραμματέας
ΓΒ:	Γραμμή Βάσης
ΔΔ:	Διεθνές Δίκαιο
ΔΔΘ:	Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας
ΔΔΧ:	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΔΘ:	Δίκαιο της Θάλασσας
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΥ:	Εσωτερικά Ύδατα
ΗΕ:	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΟΗΕ:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΖ:	Συνορεύουσα Ζώνη
ΣΗΕΔΘ:	Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982
ΧΘ:	Χωρική Θάλασσα
ΧΥ:	Χωρικά Ύδατα
Casus belli:	Αιτία πολέμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
Συνοτομογραφίες-Συνοτομεύσεις-Λατινικοί όροι	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η εξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας	12
1.1 Εισαγωγή	12
1.2 Από το «Mare Liberum» στην αποτύπωση του Εθνικού Δικαίου	13
1.3 Τα πρώτα στάδια της δημιουργίας ενός γραπτού Δικαίου της Θάλασσας.	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Ανάλυση των θαλάσσιων ζωνών	18
2.1 Εισαγωγή	18
2.2 Γραμμές Βάσης.....	19
2.3 Τα Εσωτερικά Ύδατα	20
2.4 Αιγιαλίτιδα Ζώνη	20
2.5 Συνορεύουσα Ζώνη	22
2.6 Η Ανοικτή Θάλασσα	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Ειδικά η Υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ - Ιδιαιτερότητες των νήσων για τις ζώνες αυτές	23
3.1 Εισαγωγή	23
3.2 Ανάλυση της Υφαλοκρηπίδας.....	23
3.3 Ανάλυση της ΑΟΖ	26
3.4 Οι ιδιαιτερότητες των νήσων στα παράκτια κράτη	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Πως οριοθετούνται οι θαλάσσιες ζώνες μεταξύ των κρατών	31
4.1 Εισαγωγή	31
4.2 Θέσπιση θαλάσσιας ζώνης και οριοθέτησή της με άλλα κράτη.....	32
4.3 Ανάλυση της αρχής της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής και των «ειδικών περιστάσεων	33

4.4 Ανάλυση της αρχής της Ευθυδικίας και της «δίκαιης λύσης».....	34
4.5. Η μέθοδος των τριων σταδίων.....	36
4.6 Η έννοια των τριεθνών σημείων.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Τουρκικές διεκδικήσεις, οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας και Τουρκίας και επίλυση διαφορών.....	38
5.1 Σύντομη ιστορική αναφορά της σχέσης των δύο κρατών	38
5.1.1 Εισαγωγή.....	38
5.1.2 Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο.....	40
5.1.3 Το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας	43
5.2 Το θέμα της επέκτασης της ελληνικής ΑΖ στα 12 ν.μ.	45
5.3 Η ελληνική ΑΟΖ και προοπτικές οριοθέτησης της με την Τουρκία.....	47
5.3.1 Η ελληνική ΑΟΖ και οι προοπτικές.....	47
5.3.2 Γιατί το Καστελλόριζο αποτελεί την πιο στρατηγική περιοχή για την οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ.....	48
5.4 Η υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου και ποιος ο ρόλος της Λιβύης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.....	50
5.5 Πολυμερείς και διμερείς σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο	54
5.6 Πολυμερισμός και προοπτικές επίλυσης θαλασσιών οριοθετήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο.....	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω καταρχάς τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος οι οποίοι μας μετέδωσαν τις γνώσεις τους όλον αυτόν τον καιρό και ήταν πρόθυμοι να επιλύσουν οποιαδήποτε απορία, καθώς και τους συμφοιτητές μου που έκανα πιο συναρπαστικό το ταξίδι αυτό μέσω της ανταλλαγής απόψεων και ιδεών. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ειδικά τον κ. Ιωάννη Στριμπή, Επίκουρο Καθηγητή Διεθνών Θεσμών, επιβλέποντα Καθηγητή της διατριβής μου, ο οποίος αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και γνώσης.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που μου συμπαραστάθηκαν σε όλη αυτή την προσπάθεια δείχνοντας υπομονή και κατανόηση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα αρχαία χρόνια οι άνθρωποι δεν έβλεπαν τη θάλασσα ως ένα εμπόδιο αλλά ως κάτι που ενώνει τον κόσμο και τους διάφορους πολιτισμούς, μπορεί να προσφέρει πλούτο και τη δυνατότητα για νέες ανακαλύψεις. Από την ιστορία καταλαβαίνουμε την τεράστια σημασία της καθώς οι μεγαλύτεροι πολιτισμοί συνήθως είχαν άμεση πρόσβαση στη θάλασσα δίνοντας τους την ευκαιρία για εμπόριο και ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, κάτι που συνέβαλε στην ευημερία και την πρόοδο τους. Εξαιτίας αυτών όμως αποτέλεσε και χώρος για συγκρούσεις και διαμάχες, καθώς όλοι οι λαοί επιθυμούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στη θάλασσα λόγω των δυνατοτήτων που προσφέρει οδηγώντας σε πολέμους όπου νικητής ήταν συνήθως αυτός που έχει τη θαλάσσια υπεροχή.

Η θάλασσα που ανέδειξε κάποιους από τους σημαντικότερους πολιτισμούς της ιστορίας είναι η Μεσόγειος, μία ημίκλειστη θάλασσα¹ που ενώνει την Ευρώπη με την Αφρική και την Ασία. Η Ανατολική Μεσόγειος, πιο ειδικά, αποτελεί μια περιοχή ιδιαζούσης σημασίας. Παρατηρώντας τον χάρτη βλέπουμε και τις ιδιαιτερότητες που έχει η περιοχή αυτή, κυρίως για τα κράτη που την περιβάλλουν. Τα βασικότερα από αυτά είναι η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Αίγυπτος, η Τουρκία, η Λιβύη, ο Λίβανος και η Συρία και καθένα από αυτά έσπευσε να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες του σύμφωνα με τα συμφέροντα και τις ανάγκες του προκειμένου να εκμεταλλευτεί οικονομικώς τη θάλασσα. Πολλές ανακαλύψεις τα τελευταία χρόνια όπως η ανακάλυψη της ύπαρξης πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων έχουν αλλάξει τα δεδομένα στην περιοχή στην οποία διεκδικούν συμφέροντα και χώρες εκτός αυτής, επιδρώντας συνήθως αρνητικά με σκοπό τον πλούτο, διαταράσσοντας έτσι τις σχέσεις των κρατών της Αν. Μεσογείου με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχώς εντάσεις.

¹ Το άρθρο 122 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) αναφέρει ότι ***ως ημίκλειστη θάλασσα ορίζεται η θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό με μια στενή λωρίδα ή που αποτελείται εξ ολοκλήρου ή κατ'εξοχήν από τις αιγιαλίτιδες ζώνες και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών.***

Προϊόν όλων αυτών αποτελεί και η αιώνια διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, όπου η ιστορία έχει δείξει πως κανένα από τα δύο κράτη δεν θα κάνει εκπτώσεις όσον αφορά την κυριαρχία του στη θάλασσα και της διεκδίκησης των συμφερόντων του. Η Τουρκία με τις μαξιμαλιστικές πολιτικές² της δείχνει ότι είναι πρόθυμη στην εύρεση μίας κοινής οριστικής λύσης.

Πολλά από τα προβλήματα γεννήθηκαν από την έλλειψη σταθερών και ξεκάθαρων κανόνων, ρυθμίσεων και νόμων του διεθνούς δικαίου. Πέραν του ότι η διαμόρφωσή του πραγματοποιήθηκε με πολύ αργούς ρυθμούς, αφήνει πολλά κενά στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας με αποτέλεσμα η κάθε χώρα να βρίσκει περίτεχνους τρόπους προκειμένου να διεκδικήσει τα προσωπικά της συμφέροντα, οδηγώντας έτσι σε νέες διαμάχες και συγκρούσεις. Με την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1982 φάνηκε να χαράσσεται ένας κοινός οδηγός για όλα τα κράτη με την αποδοχή συγκεκριμένων κανόνων, όμως σε πολλές περιπτώσεις οι έννοιες είναι διαφορούμενες οδηγώντας σε μεγαλύτερη σύγχυση. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως και τα διαιτητικά δικαστήρια συμβάλουν στην κατανόηση της Σύμβασης και βοηθούν στην ερμηνεία της δίνοντας λύση σε διάφορα προβλήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η εξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας

1.1 Εισαγωγή

Με την πάροδο του χρόνου το Δίκαιο της Θάλασσας, καθώς και οι κανόνες, ρυθμίσεις και διατάξεις από τις οποίες αποτελείται δέχτηκαν αλλαγές και παραδοχές ώστε να φτάσουν σε μία τελική μορφή το 1982. Η διαδικασία αυτής της εξέλιξης μπορεί να χωριστεί σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η γραπτή αποτύπωση του εθιμικού δικαίου και εθιμικών αρχών, το δεύτερο στάδιο αποτελεί την καταγραφή των κανόνων, αρχών και ρυθμίσεων και το τρίτο στάδιο

² Όλγα Τσουκαλά: «Οι οριοθετημένες θαλάσσιες ζώνες στην Ανατολική Μεσόγειο και οι διεκδικήσεις της Τουρκίας από το 2000 έως σήμερα (συνολική επισκόπηση υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας)».

είναι η ολοκληρωτική διαμόρφωση και ανανέωση του δικαίου της θάλασσας το 1982 με την υπογραφή της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΗΕΔΘ).

1.2 Από το «Mare Liberum» στην αποτύπωση του Εθνικού Δικαίου

Από τα αρχαία χρόνια η θάλασσα αποτελούσε ένας χώρος ευημερίας και πλούτου. Η ελεύθερη ναυσιπλοΐα ήταν αυτό που τη χαρακτήριζε καθώς οι άνθρωποι τότε πίστευαν πως η θάλασσα ανήκει σε όλους και στην Αρχαία Ρώμη υποστήριζαν πως η ελευθερία των θαλασσών είναι δοσμένη από τη φύση³. Οι ρυθμίσεις που υπήρχαν τότε στηρίζονταν αποκλειστικά στο έθιμο και υπηρετούσαν τα συμφέροντα των ανθρώπων που εκμεταλλεύονταν τη θάλασσα όπως οι πλοιοκτήτες και οι έμποροι. Αυτό το άγραφο Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΘ) ήταν αυτό που συγκρατούσε τα κράτη από το να επιβάλουν την κυριαρχία τους σε όλο τον θαλάσσιο χώρο⁴. Η ελευθερία αυτή όμως κράτησε μέχρι το Μεσαίωνα, όταν τα κράτη κατάλαβαν ότι με το να κυβερνήσουν στη θάλασσα και να τοποθετήσουν σύνορα θα κυριαρχήσουν έναντι των άλλων κρατών⁵. Πιο συγκεκριμένα η Δημοκρατία της Βενετίας αυτοανακηρύχθηκε κυρίαρχος ολόκληρης της Αδριατικής, ενώ η Αγγλία της Βόρειας Θάλασσας επιβάλλοντας ακόμη σε όποιον επιθυμεί να εισέλθει στα χωρικά ύδατα να έχει άδεια αλιείας από το Ηνωμένο Βασίλειο. Την ίδια τακτική ακολούθησε η Ισπανία και η Πορτογαλία οι οποίοι μετά την ανακάλυψη των εδαφών της Αμερικής απαγόρευαν την ναυσιπλοΐα σε άλλα κράτη κοντά στις περιοχές αυτές. Όλα αυτά τα μέτρα αποτέλεσαν ένα πρώιμο στάδιο του ΔΘ μέχρι τον 17^ο αιώνα όταν εμφανίστηκε το σύγχρονο ΔΔ (Διεθνές Δίκαιο) με βασικά έργα που βοήθησαν στην εξέλιξη του και την ρύθμιση του με κανόνες που καθορίζουν τις θαλάσσιες

³ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.3

⁴ Σιούσιουρας, 2015, σ. 342

⁵ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006, σελ.82

ζώνες και πιο συγκεκριμένα την ΑΖ (Αιγιαλίτιδα Ζώνη) και την ΑΘ (Ανοικτή Θάλασσα)⁶.

Στους επόμενους αιώνες βασικό κανόνα αποτελούσε η ελεύθερη ναυσιπλοΐα σε όλη την έκταση της θάλασσας παρά την προσπάθεια για απόλυτη κυριαρχία των διαφόρων κρατών. Όμως η ναυτική, τεχνολογική και στρατιωτική ανάπτυξη των μεγάλων δυνάμεων της εποχής κατέστησε δύσκολη την επικράτηση των κανόνων αυτών περιορίζοντας την ελευθερία σε ελευθερία της ανοικτής θάλασσας, καθώς τα κράτη πλέον είχαν κυριαρχία στα 3 ναυτικά μίλια από τις ακτές τους λόγω της εμφάνισης των ζωνών και του όρου ΧΥ (Χωρικά Ύδατα). Το κάθε κράτος, ακόμη, προσέφερε αβλαβή διέλευση σε πλοία άλλου κράτους παραχωρώντας ορισμένα δικαιώματα στην ΑΖ του ώστε να εκμεταλλευτεί κι αυτό τους πόρους της θαλάσσιας περιοχής αναμιγνύοντας έτσι την ελευθερία της θάλασσας με την κρατική κυριαρχία. Οι εθιμικοί αυτοί κανόνες και ο συνεχής πόθος των μεγάλων δυνάμεων για κυριαρχία αποτέλεσαν ένα αρχικό στάδιο του ΔΘ και οδήγησαν στην καθιέρωση αρχών που ισχύουν μέχρι σήμερα όπως είναι η αρχή της ελευθερίας των θαλασσών, η αρχή της αβλαβούς διέλευσης από την ΑΖ των κρατών που βρίσκονται στις παράκτιες περιοχές και η αρχή της απόλυτης κυριαρχίας των κρατών εντός της ΑΖ.

Το εθιμικό δίκαιο που υπήρχε εκείνη την εποχή ήταν σεβαστό από όλα τα κράτη, τα οποία μέσα από τις συνήθειες όλων των αιώνων είχαν κατανοήσει και αποδεχθεί τους άγραφους κανόνες που το αποτελούσαν. Πολλοί από τους κανόνες που δεν υποστηρίζονταν από την πλειοψηφία των κρατών απλώς καταργούνταν με το πέρασμα των χρόνων. Η έλλειψη όμως συγκεκριμένου νομικού πλαισίου και η καταγραφή των κανόνων και ρυθμίσεων του ΔΘ οδήγούσαν σε σύγχυση με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα που ακόμα και σήμερα παραμένουν άλυτα.

⁶ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006, σελ.82

1.3 Τα πρώτα στάδια της δημιουργίας ενός γραπτού Δικαίου της Θάλασσας.

Οι διαφορές και τα προβλήματα που δημιουργούνταν μεταξύ των κρατών από την έλλειψη κωδικοποίησης του ΔΘ και την στήριξη σε εθιμικούς κανόνες ήταν πολλές. Όλα αυτά οδήγησαν την παγκόσμια κοινότητα στην αποτύπωση του ΔΔΘ (Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας). Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια έγινε το 1930 στη Συνδιάσκεψη της Χάγης που έγινε στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών, όπου πήραν μέρος σαράντα κράτη. Το κύριο θέμα ήταν η επίλυση της περίπτωσης των θαλάσσιων στενών και των ΧΥ (Χωρικά Ύδατα), δηλαδή πόση έκταση θα έχουν αλλά και ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των παράκτιων κρατών σε αυτά. Στη Συνδιάσκεψη που διήρκησε έναν μήνα τελικώς δεν υπήρχε κανένα αποτέλεσμα και τα προβλήματα παρέμειναν άλυτα, καθώς δεν υπήρξε κάποια συμφωνία.

ΜΕ την ίδρυση του ΟΗΕ και τις συνεχείς εξελίξεις όσον αφορά την κυριαρχία στη θάλασσα η διεθνής κοινότητα πίεζε για κωδικοποίηση του ΔΘ, κάτι που προβλημάτιζε την Επιτροπή του Διεθνούς Δικαίου. Τα παραπάνω οδήγησαν στην Πρώτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το ΔΘ, η οποία έλαβε χώρα στη Γενεύη το 1958 και πήραν μέρος 86 κράτη. Αποτελεί σταθμό στην ιστορία καθώς από την Συνδιάσκεψη αυτή υιοθετήθηκαν 4 διεθνείς Συμβάσεις οι οποίες είναι της ΑΖ και της ΣΖ (Συνορεύουσας Ζώνης) την οποία επικύρωσαν 52 χώρες και ισχύει από τις 10 Σεπτεμβρίου 1964, της ΑΘ⁷ την οποία επικύρωσαν 63 χώρες και ισχύει από 30 Σεπτεμβρίου 1962, της υφαλοκρηπίδας την οποία επικύρωσαν 58 χώρες και ισχύει από 20 Μαρτίου 1966 και αυτή της Αλιείας και Διατήρησης Ζώντων Πόρων της ΑΘ την οποία επικύρωσαν 39 χώρες και ισχύει από 20 Μαρτίου 1966.

Η πρώτη Συνδιάσκεψη έθεσε σημαντικά ζητήματα στο τραπέζι και αποτέλεσε ένα βασικό βήμα για την διατύπωση του ΔΘ, κωδικοποιώντας το εθιμικό δίκαιο και ορίζοντας συγκεκριμένους κανόνες και αρχές, με τις 4

⁷ Στη Σύμβαση της ΑΘ αναφέρεται ότι αποτυπώθηκαν οι ήδη υπάρχοντες κανόνες του εθιμικού δικαίου, οπότε ισχύει για όλα τα κράτη είτε την επικύρωσαν είτε όχι.

Συμβάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω και τα νέα και προοδευτικά για την εποχή κείμενα να συντελούν στην εξέλιξη του ΔΘ (Διεθνούς Δικαίου), παρά το γεγονός ότι δεν επικυρώθηκαν από όλα τα κράτη⁸.

Από την Συνδιάσκεψη του 1958 μερικά ζητήματα δεν ρυθμίστηκαν, όπως για παράδειγμα το πόσα ναυτικά μίλια πρέπει να είναι το πλάτος της ΑΖ ή πώς θα πραγματοποιηθεί η εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων από τις παράκτιες χώρες. Για τους λόγους αυτούς το 1960 έλαβε χώρα η Δεύτερη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το ΔΘ στην Γενεύη η οποία έληξε χωρίς κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Όλα έδειχναν πως το να γίνει μια οριστική κωδικοποίηση του ΔΘ είναι μία εξαιρετικά δύσκολη διαδικασία και η διεθνής κοινότητα πίεζε για απαντήσεις με μια ακόμη Συνδιάσκεψη να βρίσκεται προ των πυλών. Με αφορμή την ρηματική διακοίνωση του Πρέσβη της Μάλτας προς την Γενική Συνέλευση των ΗΕ τον Αύγουστο του 1967 με σκοπό την διατύπωση ρυθμίσεων για την «ειρηνική χρήση του θαλάσσιου και ωκεάνιου βυθού πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας και της εκμετάλλευσης των πόρων προς όφελος της ανθρωπότητας» συγκλήθηκε άμεσα μια επιτροπή για την επίλυση του ζητήματος. Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό καθώς προέκυψαν νέα ζητήματα τα οποία ξεπερνούσαν αυτά που είχαν συζητηθεί στις προηγούμενες δύο Συνδιασκέψεις. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η πραγματοποίηση της Τρίτης Συνδιάσκεψης των ΗΕ για το ΔΘ όπου έλαβαν μέρος 157 χώρες⁹ και διήρκησε περίπου 9 χρόνια, από τον Δεκέμβριο του 1973 έως τον Απρίλιο του 1982.

Το μεγαλύτερο επίτευγμα της Συνδιάσκεψης ήταν η υπογραφή της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΗΕΔΘ) ή όπως είναι γνωστή United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)¹⁰ στο Montego

⁸ Αξίζει να σημειωθεί πως η Ελλάδα επικύρωσε μόνο την Σύμβαση που αφορά την υφαλοκρηπίδα (1972) λόγω της αμφισβήτησης της Τουρκίας σχετικά με το αν η Ελλάδα δικαιούται υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο.

⁹ Οι περισσότερες ήταν τριτοκοσμικές.

¹⁰ United Nations Convention on the Law of the Sea (1982), Διαθέσιμο όλο το κείμενο της Σύμβασης στο:

Bay της Jamaica, η οποία όμως ίσχυσε από τις 16 Νοε 1994 καθώς έπρεπε πρώτα να επικυρωθεί από 60 κράτη. Τα πρώτα τέσσερα κράτη που την ψήφισαν ήταν οι ΗΠΑ, η Βενεζουέλα, η Τουρκία και το Ισραήλ. Η σύναψη της Σύμβασης το 1982 σήμαινε τις αμοιβαίες υποχωρήσεις που πρέπει να κάνουν τα παράκτια κράτη, τα οποία ήθελαν να ισχυροποιήσουν τη θέση τους, όσον αφορά την διατήρηση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και την εκμετάλλευση των πόρων που έχει ο θαλάσσιος χώρος, όπως για παράδειγμα η εξόρυξη του πετρελαίου. Πολλά από αυτά που καταγράφηκαν και επικυρώθηκαν ήταν ήδη αποδεκτά από το εθιμικό δίκαιο, όμως έγινε και προσθήκη ενός νέου και πολύ σημαντικού θεσμού του ΔΘ ο οποίος είναι η ΑΟΖ (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη).

Η μεγάλη απήχηση που είχε η Τρίτη Συνδιάσκεψη ήταν αυτό που επέφερε και τις νέες μεταρρυθμίσεις αλλά και την καταγραφή αυτών που ήδη ίσχυαν, καθώς όλες οι χώρες ανεξαρτήτου προέλευσης και οικονομικού υπόβαθρου εισακούστηκαν με ίσο τρόπο, δίνοντας τους την ευκαιρία να διεκδικήσουν κι αυτές τα συμφέροντά τους. Από την Συνδιάσκεψη όμως δεν έλειψαν και οι συμμαχίες με σκοπό την προώθηση κοινών συμφερόντων ορισμένων κρατών έναντι άλλων όπως αυτή των ανεπτυγμένων κρατών που επιθυμούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στη θάλασσα μέσω των γειτονικών τους κρατών. Καίρια ήταν και η καταγραφή του κειμένου της ΣΗΕΔΘ ως αυτούσιου κειμένου και όχι ως αποσπάσματα, καθώς με αυτό τον τρόπο όσοι την επικυρώνουν να αποδέχονται όλους τους όρους και όχι να αποδέχονται επιλεκτικά αυτά που τους συμφέρουν. Αυτό κατά κάποιο τρόπο έρχεται σε σύγκρουση με το εθιμικό δίκαιο, καθώς οι συνθήκες και οι συμβάσεις ισχύουν γι' αυτούς που τις επικυρώνουν ενώ οι κανόνες του εθιμικού δικαίου από την στιγμή που θα υιοθετηθούν από τα κράτη θα ισχύουν για όλους και η συνεχής εφαρμογή τους θα τους ισχυροποιεί περισσότερο. Οι διάφορες αποφάσεις που λαμβάνονται από το Δικαστήριο της Χάγης στηρίζονται και στο εθιμικό δίκαιο, στις συνθήκες και τις συμβάσεις που υπάρχουν, αλλά και στις διάφορες συμφωνίες που έχουν

https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

∴

αναπτύξει τα κράτη μεταξύ τους¹¹. Τέλος, η Σύμβαση του 1982 για το ΔΘ αποτελεί τη βάση για την ανάλυση των εννοιών των θαλάσσιων ζωνών και των ζητημάτων οριοθέτησής τους.

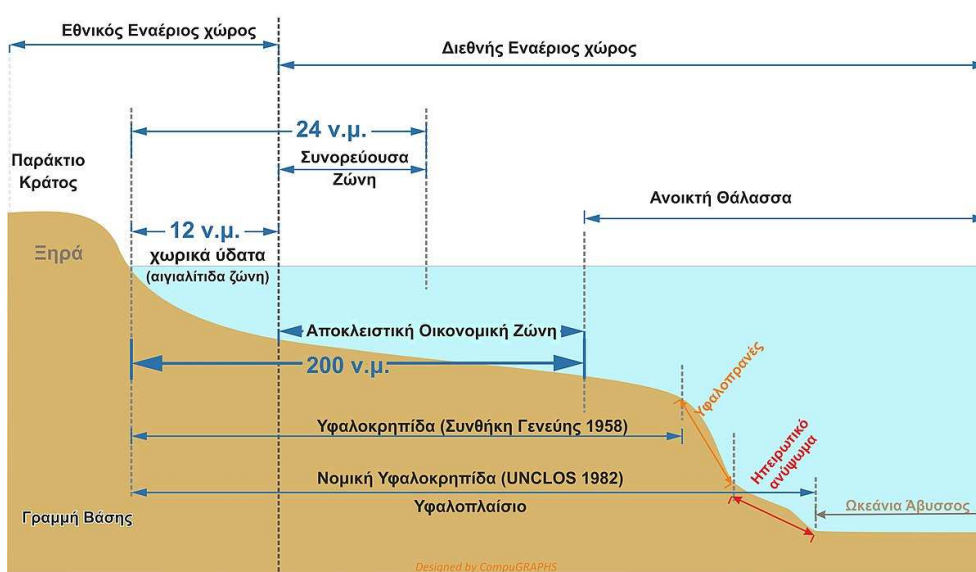
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Ανάλυση των θαλάσσιων ζωνών

2.1 Εισαγωγή

Οι κανόνες που διέπουν το ΔΘ είναι πολλοί και ποικίλουν. Για τον λόγο αυτό οι θαλάσσιες περιοχές χωρίζονται σε επιμέρους θαλάσσιες και υποθαλάσσιες ζώνες ώστε να διευκολύνονται οι αρμόδιοι στην επιλογή του κανόνα που αρμόζει στην κάθε περίπτωση. Το ΔΘ επιτρέπει στα παράκτια κράτη να θεσπίζουν ζώνες δικαιοδοσίας στις οποίες έχουν ορισμένα δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις¹². Οι ζώνες αυτές καθορίζονται συνήθως με βάση την απόσταση από τις ακτές κατά τον γεωγραφικό κανόνα, ενώ νομικά από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει το κάθε κράτος στις θαλάσσιες ή υποθαλάσσιες ζώνες. Στη ΣΗΕΔΘ διατυπώθηκαν αρκετές θαλάσσιες ζώνες όπως είναι η ΑΖ (Αιγιαλίτιδα Ζώνη), τα ΕΥ (Εσωτερικά Ύδατα), η Αρχαιολογική Ζώνη, η Περιοχή Διεθνούς Βυθού, η ΑΘ (Ανοικτή Θάλασσα), η υφαλοκρηπίδα, η ΣΖ (Συνορεύουσα Ζώνη) και η ΑΟΖ (βλ. Σχήμα 1) κάθε μία από τις οποίες έχει τις ιδιαιτερότητες της και αποτελεί βασικό παράγοντα για την επίλυση προβλημάτων όσον αφορά την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών. Για παράδειγμα, στην ΑΟΖ το κάθε κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα και έχει κυριαρχία στην ΑΖ και στα ΕΥ. Παρακάτω θα γίνει ανάλυση των ζωνών αυτών προκειμένου να γίνουν κατανοητές.

¹¹ Άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνές Δικαστηρίου των ΗΕ (<https://unric.org/el/>).

¹² Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. ΙΧ.

Εικόνα 1¹³

2.2 Γραμμές Βάσης

Για την καλύτερη κατανόηση των θαλάσσιων ζωνών απαραίτητη είναι η ανάλυση των ΓΒ (Γραμμών Βάσεως), βασικός κανόνας του ΔΘ ο οποίος χαρακτηρίζεται και ως «κοινός παρονομαστής»¹⁴, καθώς χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του πλάτους των θαλάσσιων ζωνών, δηλαδή του εσωτερικού (καθορίζεται από την πλευρά του αιγιαλού) και του εσωτερικού τους ορίου. Ως ΓΒ ορίζεται η νοητή διαχωριστική γραμμή μεταξύ ΑΖ και ΕΥ και τις περισσότερες φορές είναι παράλληλη προς την ακτογραμμή¹⁵.

Οι ΓΒ αποτελούν βασικό κεφάλαιο της ΣΗΕΔΘ και δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στον τρόπο χάραξης τους. Σύμφωνα με το κείμενο και τους κανόνες της ΣΗΕΔΘ υπάρχουν τρεις τρόποι χάραξης, οι οποίοι είναι με φυσική χάραξη, όπου ουσιαστικά εννοεί τις φυσικές ακτογραμμές, η ευθεία χάραξη, που χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει δυσκολία φυσικής χάραξης λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής μορφολογίας του κάθε παράκτιου κράτους (π.χ. να

¹³ <https://www.athlepolis.gr/wp-content/uploads/2021/02/1-9.jpg>

¹⁴ Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, Μαριάνθη Κλάδη-Ευσταθοπούλου, ό.π., σελ. 169

¹⁵ Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, Μαριάνθη Κλάδη-Ευσταθοπούλου, ό.π., σελ. 170

υπάρχει νήσος πλησίον της ακτογραμμής) και οι ευθείες αρχιπελαγικές γραμμές. Αυτό που προτιμάται γενικώς είναι η χάραξη ευθειών γραμμών βάσης, καθώς με αυτόν τον τρόπο εμποδίζει τα παράκτια κράτη από το να κάνουν κατάχρηση όσων αφορά τη χάραξη, αλλά και τα διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό. Η Ελλάδα από το 1936 με το Α.Ν. 230/1936 χρησιμοποιεί την φυσική χάραξη σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, κάτι το οποίο υπογράφηκε και στην ΣΗΕΔΘ το 1958 αλλά και στη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης το 1972. Στην περίπτωση όμως του Ιονίου Πελάγους χρησιμοποιώντας το ΠΔ 107/2020 έκλεισε τους κόλπους και εφάρμοσε την ευθεία χάραξη ΓΒ έως το Ταίναρο, έτσι ώστε να επιτευχθεί συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Ιταλία.

2.3 Τα Εσωτερικά Ύδατα

Τα ΕΥ είναι ουσιαστικά τα ύδατα που βρίσκονται μεταξύ ακτών και ΓΒ και περιλαμβάνει κόλπους, λιμένες και εκβολές ποταμών. Στο άρθρο 8 της ΣΗΕΔΘ αναφέρεται ως «τα ύδατα που βρίσκονται στο εσωτερικό των ευθειών ΓΒ της ΑΖ». Στηρίζονται στη Σύμβαση και το καταστατικό της Γενεύης του 1923 και αποτελούν έναν χώρο όπου το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία και κανένα άλλο κράτος δεν μπορεί να ασκήσει δικαιώματα και συμφέροντα στην εν λόγω περιοχή. Στα ύδατα αυτά μπορούν να συμπεριληφθούν οι ποταμοί και οι λήμνες¹⁶.

2.4 Αιγιαλίτιδα Ζώνη

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω τα ΕΥ έχουν συγκεκριμένα όρια τα οποία φτάνουν μέχρι την ΑΖ. Η πρώτη ζώνη που συναντάμε δηλαδή πέρα από τα ΕΥ είναι η ΑΖ ή όπως ονομάζεται αλλιώς ΧΥ (Χωρικά Ύδατα) ή ΧΘ (Χωρική Θάλασσα) και το παράκτιο κράτος ασκεί σε αυτήν πλήρη κυριαρχία, δηλαδή πέρα από την θαλάσσια περιοχή έχει κυριαρχία και στην εναέρια περιοχή, όπως και στο έδαφος και το υπέδαφος έως τη καθορισμένη έκταση, όμως παραχωρεί

¹⁶ Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.57.

το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης και πλους διελεύσεως στα υπόλοιπα κράτη¹⁷. Ο καθορισμός της έκτασης της ΑΖ γίνεται αποκλειστικά από το παράκτιο κράτος σύμφωνα με τους κανόνες του ΔΔ (Διεθνές Δίκαιο) και μπορεί να φτάσει σε πλάτος τα 12 ν.μ.

Στα πρώτα βήματα καθορισμού της ΑΖ το πλάτος είχε οριστεί στα 3 ν.μ. καθώς τόσο ήταν το μέγιστο βεληνεκές των πυροβόλων της εποχής που σήμαινε και την έκταση της κυριαρχίας τους. Η ΑΖ αποτελεί ένα ιδιαίτερο απόσπασμα του ΔΘ προκαλώντας πολλές και διάφορες συγκρούσεις ανάμεσα στα κράτη που επιθυμούν να επεκτείνουν την κυριαρχία τους διεκδικώντας τα συμφέροντά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η κατάσταση που επικρατεί ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, που αποτελεί και το βασικό θέμα αυτής της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα είναι από τις λίγες χώρες που δεν έχουν εκμεταλλευτεί το δικαίωμα τους για επέκταση στα 12 ν.μ. και έχουν παραμείνει στα 6 (μαζί με το Ισραήλ ενώ του Λιβάνου δεν έχει διευκρινιστεί ακόμη), καθώς η Τουρκία θεωρεί την επέκταση στα 12 ως «casus belli». Για τον λόγο αυτό η Ελλάδα έχει ορίσει δύο ζώνες, μία εναέρια η οποία εκτείνεται στα 10 ν.μ. και μια θαλάσσια που εκτείνεται στα 6 ν.μ. Ο καθορισμός δικαιολογείται νομικά από κάποιους βασικούς λόγους όπως είναι ο συνεχής έλεγχος για οποιονδήποτε προσεγγίζει το παράκτιο κράτος, χρησιμοποιώντας την κυριαρχία του με σκοπό την ασφάλεια και την άμυνά του, το οικονομικό, εμπορικό και πολιτικό συμφέρον που μπορεί να έχει από την επιτήρηση του κάθε πλοίου που εισέρχεται στα ΧΥ και επιτυγχάνει με αυτόν τον τρόπο την αποκλειστικότητα στην εκμετάλλευση και προστασία του πλούτου που του παρέχει η θάλασσα, με σκοπό την ευημερία του ίδιου του κράτους αλλά και των πολιτών του¹⁸.

¹⁷ Σύμφωνα με τα άρθρα 34-45 της ΣΗΕΔΘ.

¹⁸ Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνές Δίκαιο, Τεύχος δεύτερο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006, σελ.112

2.5 Συνορεύουσα Ζώνη

Η ΣΖ βρίσκεται μετά την ΑΖ και ανήκει στην ΑΘ, ενώ αν έχει οριστεί ΑΟΖ αποτελεί μέρος της ΑΖ. Η έκταση της φτάνει μέχρι τα 24 ν.μ. από τις ΓΒ και είναι παρακείμενη των ΧΥ, ενώ τα παράκτια κράτη δεν υποχρεούνται να παραδώσουν χάρτες και συντεταγμένες στην Γραμματεία του ΟΗΕ. Όπως σε όλες τις ζώνες έτσι και σε αυτήν το παράκτιο κράτος έχει κάποιες υποχρεώσεις και αρμοδιότητες, δεν έχει όμως την απόλυτη κυριαρχία όπως στην ΑΖ. Οι αρμοδιότητες που έχει αφορούν περισσότερο τον έλεγχο και τη διατήρηση των νόμων ή όπως αναγράφεται στο άρθρο 33 (1982) «έλεγχο για την πρόληψη και την καταστολή παραβιάσεων της τελωνειακής, φορολογικής, μεταναστευτικής, υγειονομικής νομοθεσίας του που έλαβαν χώρα ή επρόκειτο να λάβουν χώρα στον έδαφός του ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη του». Η δημιουργία της χρονολογείται στο 18^ο αιώνα ενώ μεγάλη χρήση της συγκεκριμένης ζώνης έγινε τον 20^ο αιώνα από τις ΗΠΑ την περίοδο της ποτοαπαγόρευσης. Η πρώτη αναφορά της σαν θεσμός έγινε το 1930 στη Συνδιάσκεψη της Χάγης και κάθε κράτος ορίζει τα δικαιώματα που θα έχει επί αυτής. Η Ελλάδα δεν έχει ορίσει ΣΖ παρ' ότι πολλά κράτη της Μεσογείου το έχουν κάνει όπως η Ισπανία, η Ιταλία και η Μάλτα που αποτελούν κάποιες από τις περιπτώσεις. Πολλές είναι η ασάφειες όσον αφορά τη ζώνη καθώς στην ΣΗΕΔΘ δεν έγινε καμία αναφορά για την οριοθέτηση της, αλλά στη Σύμβαση της Γενεύης περί υφαλοκρηπίδας το 1958 αναφέρθηκε πως για την οριοθέτηση της εφαρμόζεται η αρχή της ίσης/μέσης απόστασης.

2.6 Η Ανοικτή Θάλασσα

Η ΑΘ ήταν πάντοτε ελεύθερη για όλους προς χρήση είτε ήταν για απλή διέλευση είτε για οικονομική εκμετάλλευση και αλιεία. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω μετά την πτώση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ξεκίνησαν τα κράτη να επιδιώκουν συμφέροντα οριοθετώντας τους θαλάσσιους χώρους τους. Αυτό που ίσχυε τους τελευταίους αιώνες είναι ότι όλοι οι πόροι, φυσική ή μη, που βρίσκονται εντός των ΕΥ και της ΑΖ ανήκουν στο παράκτιο κράτος εκτός κι αν έχει γίνει σύναψη κάποιας συμφωνίας μεταξύ των κρατών, ενώ οι πόροι που βρίσκονται στην ΑΘ είναι δυνατόν να εκμεταλλευτούν από όλους χωρίς κάποιον

περιορισμό. Η εμφάνιση ολοένα και περισσότερων ζωνών περιόρισαν την έκταση της και τις δυνατότητες που έδινε, όμως ο εθνικός της χαρακτήρας παρέμεινε αναλλοίωτος μετά και από την διατύπωση της στη Σύμβαση για την ΑΘ του 1958. Σύμφωνα με τη ΣΗΕΔΘ όπου έγινε εκτενής αναφορά στην ΑΘ, τα κράτη έχουν το δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας, ελεύθερης υπέρπτησης, την ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων, της ελεύθερης διεξαγωγής επιστημονικών ερευνών και της ελεύθερης αλιείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Ειδικά η Υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ - Ιδιαιτερότητες των νήσων για τις ζώνες αυτές

3.1 Εισαγωγή

Η όλη διάθεση των κρατών για επέκταση της κυριαρχίας στη θάλασσα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, δύο όρους που από τότε που διατυπώθηκαν στις συνθήκες και τις συμβάσεις αποτελούν «μήλο της έριδος» και αντικείμενο συζήτησης σε πολλές σύγχρονες διαμάχες. Η ανακάλυψη του όρου υφαλοκρηπίδα έγινε πρώτη φορά τη δεκαετία του 60, ενώ η ΑΟΖ εφευρέθηκε από τα παράκτια κράτη την δεκαετία του 80¹⁹. Η οριοθέτηση τους είναι άκρως σημαντική καθώς η μεγάλη επέκταση που μπορούν να έχουν συχνά προκαλεί διαμάχες καθώς μπορεί να επικαλύπτουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ άλλων γειτονικών κρατών.

3.2 Ανάλυση της Υφαλοκρηπίδας

Η υφαλοκρηπίδα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες ζώνες στην πορεία για μία δίκαιη για όλους οριοθέτηση των θαλάσσιων περιοχών. Η τεράστια τεχνολογική ανάπτυξη των τελευταίων ετών έδωσε στις μεγάλες δυνάμεις τη δυνατότητα για τη συνεχή αναζήτηση νέων πόρων και οικονομικών ενδιαφερόντων, οι οποίες για να το πετύχουν στράφηκαν στην εξερεύνηση της θάλασσας. Στην προσπάθεια για μεγαλύτερο κέρδος όμως πολλές φορές γινόταν κατάχρηση των πόρων έναντι άλλων λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών και γινόταν

¹⁹ R.J Dupuy: L' ocean partage

ανεξέλεγκτα. Ακόμη, η υφαλοκρηπίδα ορίστηκε ώστε να βάλει δικαιώματα αλλά και περιορισμούς τα οποία έφεραν σημαντικές αλλαγές στο ΔΔΘ.

Η λήξη του Β' ΠΠ αποτέλεσε σημείο καμπής για την καθιέρωση του συστήματος της υφαλοκρηπίδας, μετά τη Διάσκεψη της Γιάλτας το 1945. Η ανακάλυψη υδρογονανθράκων το 1960²⁰ έκανε πιο έντονη την ανάγκη για ρύθμιση και καθορισμό της υφαλοκρηπίδας. Η εύρεση αποθεμάτων φυσικού αερίου και υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο κατέστησε διεθνή υποχρέωση τη ρύθμιση της υφαλοκρηπίδας, η οποία αποτελεί τη σημαντικότερη ζώνη των παράκτιων κρατών και βρίσκεται μετά την ΑΖ. Η υφαλοκρηπίδα διακρίνεται σε δύο είδη, την γεωλογική και την νομική. Η καθεμία έχει διαφορετικό ορισμό και ουσιαστικές διαφορές. Σύμφωνα με τον γεωλογικό ορισμό η υφαλοκρηπίδα αποτελεί το αρχικό μέρος ενός τμήματος πιο μεγάλου του οποίου η ονομασία είναι Υφαλοπλαίσιο και είναι η επέκταση της ξηράς προς τον πυθμένα, δηλαδή κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας ως εκεί που αρχίζει η ωκεάνια άβυσσος²¹. Η έκταση της υφαλοκρηπίδας είναι ως την περιοχή εκείνη όπου ο βυθός έχει κλίσει περίπου στο μισό των 90 μοιρών όπου ξεκινάει το υφαλοπρανές, δηλαδή κοντά στα 200 μ. Επιπλέον, η υφαλοκρηπίδα είναι διαφορετική σε έκταση και πλάτος από περιοχή σε περιοχή λόγω του ότι η μορφολογία είναι διαφορετική. Χαρακτηριστική είναι η στενότητα των περισσότερων υφαλοκρηπίδων της Μεσογείου. Μαζί με το υφαλοπρανές συνθέτουν την έννοια του υφαλοπλαισίου. Είναι ακόμη η πλουσιότερη περιοχή σε βιολογικούς και φυσικούς πόρους, φυσικό αέριο, πετρέλαιο, σίδηρο και άνθρακα και είναι ευνοημένη καθώς το ηλιακό φως διαθλάται σε αρκετή απόσταση μέσα στη θάλασσα.

Γίνεται κατανοητό από τον ορισμό της γεωλογίας πως κάθε βυθός διαφέρει, λόγω μορφολογίας του εδάφους οπότε δεν δύναται να έχουν όλα τα κράτη την ίδια υφαλοκρηπίδα όσον αφορά τις διαστάσεις και την έκταση. Παράλληλα με

²⁰ Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, Μαριάνθη Κλάδη-Ευσταθοπούλου, ό.π., σελ. 228-229

²¹ Μετά το Υφαλοπλαίσιο ακολουθεί βρίσκεται το ηπειρωτικό ανύψωμα Η ωκεάνια άβυσσος αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα της θάλασσας αλλά δεν είναι δυνατόν να εκμεταλλευτεί λόγω του ότι το βάθος είναι εξαιρετικά μεγάλο.

την τεχνολογική ανάπτυξη και την περαιτέρω εκμετάλλευση του βυθού αυξανόταν και η ανάγκη για εύρεση μιας ίσης για όλα τα κράτη λύσης. Οι ΗΠΑ ήταν το πρώτο κράτος που αναφέρθηκε στην υφαλοκρηπίδα με μία νομική προσέγγιση τον Σεπτέμβριο του 1945 όταν ο τότε Πρόεδρος Τρούμαν προχώρησε στην έκδοση της Διακήρυξης²² με σκοπό την πλήρη οικονομική εκμετάλλευση του θαλάσσιου βυθού και όχι της απόλυτης κυριαρχίας οριοθετώντας την υφαλοκρηπίδα με τον τρόπο της ευθιδικίας παραχωρώντας δικαιώματα και υποχρεώσεις στα παράκτια κράτη. Στην ΣΗΕΔΘ το 1958 έγινε η καθιέρωση της υφαλοκρηπίδας ως νομικής έννοιας στη Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα. Όπως αναφέρεται στο 1^ο άρθρο της Σύμβασης η υφαλοκρηπίδα είναι «ο βυθός και το υπέδαφος των θαλάσσιων περιοχών, που γειτνιάζουν με την ακτή, αλλά βρίσκονται πέρα από το όριο της ΑΖ μέχρι το βάθος των 200 ν.μ. και ως το σημείο που το βάθος των υπερκείμενων υδάτων, επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών». Με αυτόν τον τρόπο ορίστηκε η υφαλοκρηπίδα προκαλώντας αντιδράσεις και σύγχυση, κάτι το οποίο οδήγησε στην αντίδραση των κρατών που επιθυμούσαν να λύσουν τα όποια προβλήματα εμφανίστηκαν σχετικά με την εκμετάλλευση του βυθού. Πολλές ήταν και οι περιπτώσεις όπου τα κράτη διέφυγαν στο ΔΔΧ (Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης) και όχι μόνο με σκοπό την εύρεση μιας μόνιμης και δίκαιης λύσης μέσω των οργάνων διαιτησίας. Μία από αυτές αποτελεί η περίπτωση της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ολλανδίας, Δανίας και Γερμανίας στη Βόρεια Θάλασσα η οποία είναι και η πιο σημαντική ιστορικά καθώς οι αποφάσεις που πάρθηκαν προσδιόρισαν την υφαλοκρηπίδα ως μία νομική έννοια και καθόρισαν επ' ακριβώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του εκάστοτε παράκτιου κράτους σε αυτήν, όπως για παράδειγμα την δυνατότητα του να την εξερευνήσει και να την εκμεταλλευτεί.

Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν στην 3^η ΣΗΕΔΘ το 1982, όπου ορίστηκε για ακόμη μία φορά η έννοια της υφαλοκρηπίδας αντικαθιστώντας το βάθος και εντάσσοντας την απόσταση ως κριτήριο. Το άρθρο 76 της Σύμβασης αναφέρει

²² Η Διακήρυξη υπ' αριθμών 2667 είχε ως τίτλο «Πολιτική των ΗΠΑ σχετικά με τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του θαλάσσιου βυθού της υφαλοκρηπίδας».

ότι «αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του που εκτείνεται πέραν της ΑΖ σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεως από τις οποίες μετριέται το πλάτος της ΑΖ όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση». Ο γενικός αυτός ορισμός έθεσε τις βάσεις για μια δίκαιη λύση και σε ειδικότερη ανάλυση όταν η έκταση του υφαλοπλαισίου είναι παραπάνω από 200 ν.μ., το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας δεν δύναται να είναι παραπάνω από 350 ν.μ. κάτι το οποίο είναι εξαιρετικά σπάνιο να συμβεί, κυρίως στη Μεσόγειο λόγω της στενότητας της και της ιδιαίτερης μορφολογίας. Όταν κάποιο κράτος επιθυμεί να οριοθετήσει υφαλοκρηπίδα μεγαλύτερη των 200 ν.μ. συγκροτείται ειδική επιτροπή²³.

Οι αποφάσεις των δύο Συμβάσεων, του 1958 και του 1982 όρισαν την Υφαλοκρηπίδα και κατέστησαν απόλυτο κυρίαρχο σε αυτή το παράκτιο κράτος στο οποίο ανήκει έχοντας μόνο αυτό τη δυνατότητα να την εξερευνήσει και να την εκμεταλλευτεί. Μόνο με την άδεια του μπορεί κάποιο άλλο κράτος να επωφεληθεί από την υφαλοκρηπίδα. Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους καθορίστηκαν με την περίπτωση της Βόρειας Θάλασσας και της απόφασης που εξέδωσε το ΔΔΧ με κύριο περιορισμό το γεγονός ότι από κανένα παράκτιο κράτος δεν πρέπει να παραβιαστεί ή να παρενοχληθεί η ελεύθερη ναυσιπλοΐα (Κρατερός Ιωάννου & Αναστασία Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η εκδ. 2013 σελ.149-150).

3.3 Ανάλυση της ΑΟΖ

Η ΑΟΖ αποτελεί ένα από τους πιο πρόσφατους θεσμούς στο ΔΔΘ και ορίστηκε σαν έννοια στην 3^η ΣΗΕΔΘ μετά από απαίτηση που είχαν τα παράκτια κράτη, ώστε να επεκτείνουν τις ζώνες τους πέρα από την ΑΖ για την απόκτηση

²³ Η ειδική επιτροπή που συγκροτείται οριοθετεί επακριβώς την υφαλοκρηπίδα δεσμεύοντας το παράκτιο κράτος για την εκμετάλλευση της και οι χάρτες όπου χαράσσεται πρέπει να κατατεθούν στο γραφείο Ωκεάνιων Υποθέσεων και Δικαίου της Θάλασσας του ΟΗΕ.

παραπάνω οικονομικών δικαιωμάτων, καθώς μέχρι τότε οποιοδήποτε τμήμα της θάλασσας πέραν της ΑΖ θεωρούταν μέρος της ανοικτής θάλασσας. Για ακόμη μία φορά ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρρυ Τρούμαν ως πρωτοπόρος έδωσε το έναυσμα για τον καθορισμό της έννοιας της ΑΟΖ με τη διακήρυξη 2668 η οποία έχει ως τίτλο «Πολιτική των ΗΠΑ σχετικά με την παράκτια αλιεία σε ορισμένες περιοχές της ανοικτής θάλασσας». Την ίδια περίπου εποχή μερικά από τα ανερχόμενα κράτη στην Λατινική Αμερική προσπάθησαν να διεκδικήσουν δικαιώματα για αλιεία πέρα των ΧΥ ζητώντας την αποκλειστικότητα ώστε να μπορούν να τα προστατεύσουν από άλλα παράκτια κράτη και να επωφεληθούν οικονομικά από αυτό οι πολίτες τους.

Η 3^η Συνδιάσκεψη ήταν καθοριστική για την επίλυση των ασαφειών που υπήρξαν σχετικά με τις ζώνες αλιείας. Υπήρχε μεγάλη ανάγκη για μία καθοριστική και δίκαιη λύση, όχι όμως σαν αυτή της υφαλοκρηπίδας στο 1958 η οποία μπορεί να είχε τους ίδιους όρους για όλους, όμως στην πράξη δεν ήταν ίσοι για όλους, λόγω της διαφορετικής μορφολογίας του βυθού του κάθε παράκτιου κράτους επιζητώντας την επέκταση της ΑΖ πέρα από τα 200 ν.μ. για την προστασία και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων κατά αποκλειστικότητα, με αποτέλεσμα πολλά κράτη να προχωρούν σε αυθαιρεσίες όπως η Ισλανδία η οποία κήρυξε από μόνη της ζώνη αλιείας στα 50 ν.μ.

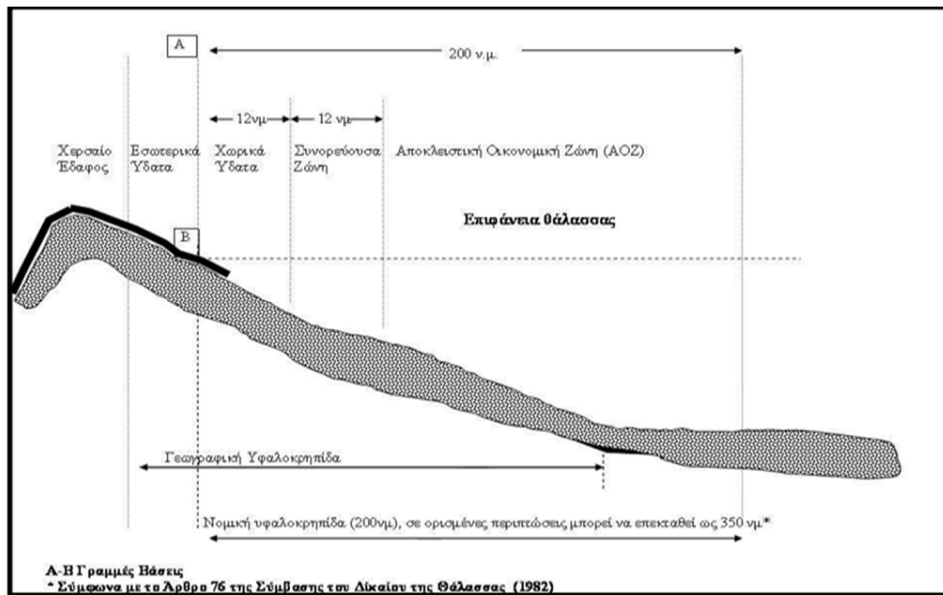
Σύμφωνα με τα όσα αναφέρει το κείμενο της ΣΗΕΔΘ στο 5^ο μέρος και πιο συγκεκριμένα στα άρθρα 55-57 καθορίζεται ως ΑΟΖ η θαλάσσια ζώνη της οποίας η έκταση μπορεί να φτάσει τα 200 ν.μ. από τις ΓΒ από τις οποίες μετράται η διάσταση της ΑΖ²⁴. Η ΑΟΖ αποτελεί μία ξεχωριστή ζώνη και δεν εξαρτάται από την κυριαρχία ενός παράκτιου κράτους στην ΑΖ και από την ελευθερία που του προσφέρει η ανοιχτή θάλασσα. Οι ΑΟΖ δεν αποκτώνται εκ των πραγμάτων δεν υπάρχουν εξ αρχής για τα παράκτια κράτη αλλά πρέπει να τις κηρύξουν και να γίνει η απαραίτητη χαρτογράφηση η οποία θα παραδοθεί στη Γραμματεία του ΟΗΕ. Αποτελούν ένα τμήμα της θάλασσας στο οποίο το παράκτιο κράτος έχει το κυριαρχικό δικαίωμα να εξερευνά, να αναπτύσσει και να προστατεύει τους

²⁴ Ο καθορισμός των 200 ν. μ. έγινε διότι η αλιεία πραγματοποιείται κατά μεγάλο ποσοστό σε περιοχές της θάλασσας που φτάνουν μέχρι τα 200 ν. μ.

οικονομικούς πόρους του. Επομένως η ανακήρυξη ΑΟΖ πέρα των 188 ναυτικών μιλίων δίνει τη δυνατότητα στο παράκτιο κράτος για την διεκδίκηση περισσότερων δικαιωμάτων και κάτω από το έδαφος αλλά και στον πυθμένα του βυθού όπως και τα ανώτερα ύδατα του. Επιπλέον, τα παράκτια κράτη επιτρέπεται να δημιουργούν και να χρησιμοποιούν τεχνητά νησιά, κατασκευές και εγκαταστάσεις για την πραγματοποίηση επιστημονικών ερευνών και να εκτελούν ενέργειες με κύριο σκοπό να προστατεύουν και να διατηρούν το θαλάσσιο περιβάλλον. Αν και η ΑΟΖ αποτελεί μία από τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στο ΔΔΘ τα κράτη τη σέβονται στο ίδιο επίπεδο με τις άλλες ζώνες και δίνουν μεγάλη βαρύτητα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ξεπερνάει σε σημαντικότητα και αφομοιώνει το θεσμό της υφαλοκρηπίδας, ο οποίος παραμένει επίκαιρος και καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα παράκτια κράτη θα εκμεταλλευτούν τον βυθό και το υπέδαφος του.

Τα παραπάνω δικαιώματα θα πρέπει πάντα να συμμορφώνονται με τα δικαιώματα άλλων παράκτιων κρατών καθώς επίσης και με τις διατάξεις και τους νόμους του ΔΘ, έτσι ώστε να υπάρχει μια ειρηνική συνύπαρξη παράκτιου κράτους και διεθνής κοινότητας. Εντός αυτής τα υπόλοιπα κράτη έχουν το δικαίωμα να εκτελούν υπέρπτηση, ελεύθερη ναυσιπλοΐα, τοποθέτηση υποβρύχιων αγωγών και καλωδίων καθώς και άλλες ενέργειες σχετικές με αυτά. Τα περικλειστά κράτη, επιπροσθέτως, λόγω της αδυναμίας τους να εκμεταλλευτούν οικονομικά τη θάλασσα μπορούν σύμφωνα με τη Σύμβαση να διεκδικήσουν μέρος της αλιείας και της εκμετάλλευσης άλλων φυσικών πόρων σε συμφωνία με το παράκτιο κράτος που βρίσκεται στην ίδια περιοχή²⁵. Περισσότερα από 105 κράτη έχουν κηρύξει ΑΟΖ και σε περιπτώσεις όπου η στενότητα δεν επιτρέπει την οριοθέτηση σε μεγάλη διάσταση τα αντίστοιχα παράκτια κράτη πρέπει να έρθουν σε συμφωνία μεταξύ τους.

²⁵ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 49

Εικόνα 2²⁶

3.4 Οι ιδιαιτερότητες των νήσων στα παράκτια κράτη

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση των θαλάσσιων ζωνών στα παραπάνω κεφάλαια με φυσική και νομική έννοια είναι απαραίτητο να γίνει αναφορά και στο ιδιαίτερο καθεστώς των νησιών στα παράκτια κράτη, το οποίο μέχρι και σήμερα προκαλεί αντιδράσεις και αποτελεί προϊόν αμφισβήτησης. Το Άρθρο 121 της 3^{ης} Συνδιάσκεψης αναφέρει πως κάθε νησί έχει ΣΖ, ΑΖ²⁷, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και λόγω του εθμικού του χαρακτήρα δεν δεσμεύονται μόνο τα κράτη που είναι μέλη της ΣΗΕΔΘ, αλλά όλα. Λόγω της μορφολογίας της Ανατολικής Μεσογείου και της στενότητας που παρουσιάζει αρκετά κράτη δεν συμφωνούσαν με το Άρθρο αυτό με χαρακτηριστικά παραδείγματα την Τουρκία και τη Λιβύη που θέλησαν να αλλάξουν το καθεστώς των νησιών μην αναγνωρίζοντας το δικαίωμα για υφαλοκρηπίδα²⁸, ειδικά όταν αυτά βρίσκονται

²⁶ Απεικόνιση των θαλάσσιων ζωνών όπως καθορίστηκαν στη ΣΗΕΔΘ, Σιούσιουρας Π., (2015), σελ. 484

²⁷ Όλες οι νήσοι έχουν τη δική τους ΑΖ όπως αποφασίστηκε στη Συνδιάσκεψη της Χάγης το 1930. Αυτό καθιερώθηκε στο ΔΔΘ με την 1^η Συνδιάσκεψη και συγκεκριμένα στη Σύμβαση της ΣΖ και ΑΖ οι οποίες αναγνώριζαν τα δικαιώματα των νήσων.

²⁸ Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα του 1958, η υφαλοκρηπίδα καθορίζεται ως «ο βυθός της θάλασσας και το υπέδαφος των

πλησίον σε ένα γειτονικό κράτος. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο ο ορισμός της νήσου είναι «μια φυσικά διαμορφωμένη περιοχή ξηράς, η οποία περιβρέχεται από ύδατα και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια των υδάτων κατά τη μέγιστη πλημμυρίδα» και αφορά την ύπαρξη των φυσικών νήσων και όχι των τεχνητών, ανεξαρτήτου μεγέθους καθώς η Σύμβαση δεν αναφέρει κάποιον περιορισμό ως προς αυτό.

Αυτοί που εξαιρούνται από τα όσα αναφέρει η Σύμβαση είναι οι βράχοι, καθώς δεν υπάρχει συνατότητα συντήρησης ανθρώπινης ζωής αλλά ούτε και οικονομικής δραστηριότητας, οπότε δεν μπορούν να έχουν ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Η ερμηνεία αυτή έχει πολλές ασάφειες ως προς το καθεστώς που ισχύει καθώς μπορεί να μην δικαιούνται τα παραπάνω αλλά δύναται να έχουν ΣΖ και ΑΖ²⁹. Ακόμη δεν αποσαφηνίζει το αν θα πρέπει να υπάρχουν μόνιμοι κάτοικοι εκεί και να συντηρούνται με πόρους που παρέχει αποκλειστικά το συγκεκριμένο μέρος, όπως κατάλληλο έδαφος για καλλιέργεια και πόσιμο νερό ή να συντηρούνται με πόρους που θα λαμβάνουν από άλλα μέρη του κράτους που ανήκουν.

Οι νήσοι παραμένουν μέχρι σήμερα ένα καθεστώς με αρκετές ασάφειες με τα παράκτια κράτη να έρχονται σε σύγκρουση με γειτονικά κράτη καθώς προσπαθούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Πολλές είναι η περιπτώσεις όπου κράτη κατέφυγαν στο ΔΔΧ προκειμένου να βρεθεί με δίκαιη λύση, όπως το Κατάρ με το Μπαχρέιν³⁰. Τις περισσότερες φορές όμως το δικαστήριο

αντίστοιχων υποθαλάσσιων περιοχών, οι οποίες συνεχονται προς τις ακτές των νήσων».

²⁹ Σύμφωνα με την 3^η Παρ. του Άρθρου 121 «οι βράχοι οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δεν δικαιούνται να έχουν ΑΟΖ ή υφαλοκρηπίδα».

³⁰ Το Κατάρ κινήθηκε στο ΔΔΧ κατά του Μπαχρέιν και το δικαστήριο απεφάνθη ότι «τα νησιά ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς και κατά συνέπεια, παράγουν τα ίδια θαλάσσια δικαιώματα όπως τα άλλα εδάφη της ξηράς. Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain).

υπολογίζοντας όλους τους παράγοντες, όπως το μέγεθος και την επίδραση των νησιών αλλά και την κατάσταση και το περιβάλλον της υπόλοιπης ηπειρωτικής και μη χώρας και των δύο πλευρών, κατέληξε σε απόφαση που ευνοούσε την ηπειρωτική χώρα θέτοντας σε δευτερεύουσα σημασία τα νησιά τα οποία δέχτηκαν περικοπές όσον αφορά την έκταση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Πως οριοθετούνται οι θαλάσσιες ζώνες μεταξύ των κρατών

4.1 Εισαγωγή

Η ανάλυση των θαλάσσιων ζωνών αναδεικνύει το πόσο δύσκολη και περίπλοκη μπορεί να είναι η οριοθέτηση τους ανάμεσα στα παράκτια κράτη παρά τις Συμβάσεις και τις αποφάσεις που καθορίζουν ακριβώς τα όρια τους και το πώς πρέπει να οριοθετηθούν. Η θεωρία όμως απέχει πολύ από την πράξη καθώς κάθε παράκτιο κράτος παρουσιάζει διαφορετική μορφολογία στο βυθό και την επιφάνεια της θάλασσας. Το ίδιο ισχύει και για τον θαλάσσιο χώρο στον οποίο ανήκουν. Για παράδειγμα η Μεσόγειος είναι μια ημίκλειστη θάλασσα στην οποία δεν υπάρχει κάποιο μέρος με πλάτος 400 ν. μ. ώστε να καθοριστούν σύμφωνα με τη Σύμβαση οι θαλάσσιες ζώνες. Για τον λόγο αυτό όλα τα παράκτια κράτη πρέπει να έρθουν σε συμφωνία μεταξύ τους για να τις οριοθετήσουν. Αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο λόγω των διαφορών μεταξύ των κρατών, κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο. Ελλάδα και Τουρκία αποτελούν ίσως τη μεγαλύτερη από αυτές τις διαμάχες, όπου υπάρχει αλληλοκάλυψη των θαλάσσιων ζωνών τους³¹.

Τις διαμάχες αυτές προσπάθησε να προβλέψει η ΣΗΕΔΘ και οι υπόλοιπες Συμβάσεις ώστε να μπορεί να βρεθεί λύση γρήγορα και αποτελεσματικά. Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα προβλέπει πως σε περίπτωση που δύο κράτη δεν έχουν έρθει σε συμφωνία για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας τότε εφαρμόζεται η αρχή της μέσης γραμμής ή ίσης απόστασης-

³¹ Η Τουρκία θεωρεί ως casus belli την επέκταση της ΑΖ της Ελλάδας στα 12 ν. μ. στο Αιγαίο Πέλαγος.

ειδικών περιστάσεων των οποίων η μέτρηση ξεκινά από τα πιο κοντινά σημεία των γραμμών βάσης απ' όπου ξεκινά το πλάτος της ΑΖ. Η 3^η Συνδιάσκεψη έφερε στο προσκήνιο την αρχή της ευθυδικίας η οποία υποστηρίχτηκε ιδιαίτερα από την Τουρκία με αποτέλεσμα να μην μπορεί να βρει κοινή λύση με την Ελλάδα. Η απόφαση του Προέδρου της 3^{ης} Συνδιάσκεψης ήταν ρητή και ανέφερε πως « η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ των κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση», αλλά εάν τα κράτη δεν συμφωνήσουν τότε μπορούν να ακολουθήσουν τις διαδικασίες που προβλέπονται από το 15^ο μέρος της ΣΗΕΔΘ.

4.2 Θέσπιση θαλάσσιας ζώνης και οριοθέτησή της με άλλα κράτη

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητός ο διαχωρισμός μεταξύ θέσπισης και οριοθέτησης μιας θαλάσσιας ζώνης για να γίνει περαιτέρω ανάλυση. Ειδικότερα, η θέσπιση των θαλάσσιων ζωνών είναι μια διαδικασία που γίνεται μονομερώς από το εκάστοτε παράκτιο κράτος σύμφωνα πάντα με τις διατάξεις και τους κανονισμούς του ΔΔ και οφείλουν να τη σεβαστούν τα υπόλοιπα κράτη. Η θέσπισή της,τις περισσότερες φορές γίνεται με την έκδοση προεδρικού διατάγματος, παρ' ότι μπορεί απλώς να την κηρύξει. Μόνο για την υφαλοκρηπίδα δεν χρειάζεται να γίνει κάποια επίσημη διακήρυξη καθώς τα δικαιώματά της ισχύουν εξ αρχής. Υπάρχει όμως η περίπτωση όπου λόγω της γεωγραφίας της κάθε περιοχής οι θαλάσσιες ζώνες δύο γειτονικών κρατών αλληλοκαλύπτονται και δεν μπορούν να αναπτυχθούν πλήρως. Σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να μεταβούν σε διαδικασία οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών τους μέσω συμφωνίας που θα πραγματοποιηθεί μεταξύ τους. Στην πλειψηφία των περιπτώσεων τα κράτη επιλέγουν να θεσπίσουν ένα προσωρινό εξωτερικό όριο στις θαλάσσιες ζώνες τους το οποίο ονομάζεται μέση γραμμή.

4.3 Ανάλυση της αρχής της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής και των «ειδικών περιστάσεων»

Η αρχή της ίσης απόστασης από το 1958 που καθορίστηκε στη Σύμβαση της Γενεύης ως μέθοδος οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών αποτέλεσε την πιο συχνή και δίκαιη λύση μεταξύ των κρατών που ακόμη δεν είχαν συμφωνήσει. Συγκεκριμένα το άρθρο 15 της ΣΗΕΔΘ αναφέρει πως αν οι ακτές δύο παράκτιων κρατών είναι μεταξύ αλλήλων ή συνορεύουν, τότε αυτά δεν μπορούν να εκτείνουν τα ΧΥ μακρύτερα από τη μέση γραμμή, εκτός κι αν έχει επιτευχθεί κάποια συμφωνία μεταξύ τους που το προβλέπει. Η μέθοδος αυτή όμως σε αρκετές περιπτώσεις ήταν δύσκολο να εφαρμοστεί καθώς κάθε κράτος μπορεί να ακολουθεί διαφορετικές γραμμές βάσης, ευθεία γραμμές ή φυσική ακτογραμμή και μπορεί να υπήρχαν «ειδικές περιστάσεις»³² όπως αναφέρεται σαν όρος στο άρθρο 15 στη Σύμβαση για την ΑΖ της ΣΗΕΔΘ. Λόγω της διαφορετικής γεωγραφικής θέσης αλλά και του γεωγραφικού περιβάλλοντος προέκυπταν ανισότητες που δυσκόλευαν σε πολλές περιστάσεις την αρχή της ίσης απόστασης. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο κανόνας ήταν αναγκαίο να προσαρμοστεί στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του παράκτιου κράτους ώστε να βρεθεί η πιο δίκαιη λύση. Πολλά κράτη ακόμη μέσω των «ιστορικών τίτλων», που αποτελούν ειδική περίπτωση, διεκδικούν δικαιώματα σε ΑΖ μεγαλύτερου εύρους από αυτό που προβλέπεται³³. Η συγκεκριμένη περίπτωση διαθέτει αρκετά πλεονεκτήματα όμως δεν έγινε ιδιαίτερη αναφορά σε αυτήν στη ΣΗΕΔΘ,

³² Οι ειδικές περιστάσεις αναφέρονται συνήθως στις διαφορές που παρουσιάζει το κάθε κράτος όσον αφορά τη γεωγραφική του θέση, σύμφωνα με τις αναφορές του συμβατικού δικαίου της θάλασσας και αποτελούν εξαιρέσεις. Διαφέρουν από την έννοια των «σχετικών περιστάσεων» που οδηγούν σε δίκαιες και οριστικές λύσεις.

³³ Πολλά κράτη τη σήμερα προσπαθούν να οριοθετήσουν θαλάσσιες ζώνες αρκετά μεγαλύτερες από αυτές που προβλέπεται από το ΔΔΘ κάνοντας επίκληση στην έννοια των «ιστορικών τίτλων». Γνώριμο παράδειγμα αποτελούν οι διεκδικήσεις της Λιβύης στην Ανατολική Μεσόγειο και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή του κόλπου της Σύρτης.

με το ΔΔΧ να αναφέρει πως αποτελεί μια κοινή μέθοδος και δεν αποτελεί μέρος του εθιμικού δικαίου.

Συνήθως τα δύο ενδιαφερόμενα κράτη για την οριοθέτηση μιας θαλάσσιας ζώνης ορίζουν μια αρχική γραμμή σε ίση απόσταση η οποία δύναται να μεταβληθεί μέχρι την υπογραφή της συμφωνίας. Οι περιπτώσεις οι οποίες εκδικάστηκαν ανα τα χρόνια έδειξαν πως η μέθοδος που ακολουθούν τα διεθνή δικαστήρια είναι αυτή των τριών σταδίων. Στο πρώτο στάδιο, αναλυτικότερα, θεσπίζεται μια μέση γραμμή ανάμεσα στα δύο κράτη, στο δεύτερο στάδιο γίνεται εξέταση για το αν χρειάζεται ρύθμιση η εν λόγω γραμμή και στο τελικό στάδιο εξετάζεται αν προκύπτει κάποιο δυσανάλογο αποτέλεσμα όπως για παράδειγμα το μήκος της ακτής και των θαλάσσιων περιοχών.

4.4 Ανάλυση της αρχής της Ευθυδικίας και της «δίκαιης λύσης»

Η αρχή της ευθυδικίας ως έννοια αναφέρθηκε για πρώτη από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Χαρν Τρούμαν στη Διακήρυξή του το 1945 και η πρώτη εφαρμογή της πραγματοποιήθηκε το 1969 κατά τη διάρκεια της υπόθεσης περί οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στην Βόρεια Θάλασσα. Αναφορά σε αυτή γίνεται στη ΣΗΕΔΘ στα άρθρα 74 και 83 που σχετίζονται με τις οριοθετήσεις της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας, στα οποία αναφέρεται ρητά πως η οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών μεταξύ κρατών με παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται με συμφωνία που διαπράττουν μεταξύ τους για την εύρεση μιας δίκαιης λύσης.

Οι υποστηρικτές της αρχής της ευθυδικίας πρότειναν στην 3^η Συνδιάσκεψη να συμπεριληφθούν όλες οι «σχετικές περιστάσεις» που αφορούσαν τις αμφισβητούμενες θαλάσσιες ζώνες μεταξύ των παράκτιων κρατών. Η ίδια η αρχή όμως ήταν δύσκολο να γίνει κατανοητή καθώς δεν έγινε καθορισμός σχετικά με το ποια κριτήρια πρέπει να συνυπολογιστούν ώστε μια λύση να θεωρείται «δίκαιη» σε μια συμφωνία αλλά ούτε και κάποιο δικαστικό όργανο τα καθόρισε εξ αρχής, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια βάση. Η καταγραφή των κριτηρίων εν τέλει έγινε σε έναν κατάλογο ο οποίος προέκυψε από τις διάφορες περιπτώσεις που κατέφυγαν στα αρμόδια δικαστήρια για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών και βασίστηκαν κυρίως στα γεωγραφικά δεδομένα της κάθε

περιοχής. Ένα από αυτά αποτελεί το κριτήριο της «μη καταπάτησης» το οποίο αφορά την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και σύμφωνα με αυτό δεν θα πρέπει να αποκόπτεται κάποιο μέρος της αλλά ούτε και πρέπει να καταπατάται η υφαλοκρηπίδα ενός γειτονικού παράκτιου κράτους στην πλήρη φυσική της προέκταση. Αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιλυθεί σε περιπτώσεις όπου εμπλέκονται νησιά όπως για παράδειγμα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Χαρακτηριστικά, από την υπόθεση που αφορούσε τον κόλπο του Maine το ΔΔΧ κατέγραψε αυτά τα κριτήρια, δηλαδή το κριτήριο της αποκοπής και της μη καταπάτησης. Ακόμη ανάμεσα σε ξηρά και νησιά αυτό που έχει ισχυρότερη θέση είναι η ξηρά και για τον λόγο αυτό οι θαλάσσιες ζώνες θα πρέπει να χωρίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ίσες και για τα δύο γειτονικά παράκτια κράτη, ανάλογα πάντα και την κάθε περίπτωση, καθώς δεν έχουν όλοι την ίδια μορφολογία εδάφους.

Τελικά η 3^η Συνδιάσκεψη των Η.Ε. για το δίκαιο της θάλασσας κατέληξε σε μία κοινή διατύπωση για την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ που αποτυπώνεται στα άρθρα 83 και 75 αντιστοίχως της Σύμβασης του 1982: «Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση.» (άρθρο 83 Σύμβασης) Το άρθρο 75 της Σύμβασης έχει ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο, με μόνη αλλαγή τις λέξεις «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης», αντί «υφαλοκρηπίδας».

Ο συμβιβασμός αυτός οδήγησε σε μία διάταξη ανοιχτή σε κάθε ερμηνεία και κάθε εφαρμογή, καθώς δεν περιέλαβε κανένα από τα κριτήρια της ευθυδικίας που συζητήθηκαν διεξοδικά κατά την 3^η Συνδιάσκεψη. Η διατύπωση-συμβιβασμός δεν περιείχε συγκεκριμένη καθοδήγηση στα κράτη για τον τρόπο και τις μεθόδους οριοθέτησης. Η πενία του κανονιστικού περιεχομένου της ρύθμισης έγινε περισσότερο ορατή, όταν η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας (και/ή ΑΟΖ) γινόταν, κατόπιν συμφωνίας των μερών που δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε συμφωνημένη οριοθέτηση, από διεθνές δικαστήριο ή άλλο διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Οι σχετικές αδυναμίες και κυρίως η έλλειψη προβλεψιμότητας φάνηκαν ήδη από τις πρώτες εφαρμογές της αρχής της

ευθυδικίας (και ως εθιμικού κανόνα³⁴) στις υποθέσεις που κρίθηκαν από το Διεθνές Δικαστήριο του ΟΗΕ στις οριοθετήσεις υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τυνησίας και Λιβύης (1982), κόλπου του Maine (ΗΠΑ/Καναδάς, 1984), μεταξύ Λιβύης-Μάλτας (1985). Ανάλογες κριτικές διατυπώθηκαν και για τις αποφάσεις διαιτητικών δικαστηρίων της ίδιας περιόδου (Γουινέα/Γουινέα-Μπισσάου, 1986· Γαλία/Καναδάς, 1992, νήσοι Saint-Pierre et Miquelon).

4.5. Η μέθοδος των τριων σταδίων

Οι επιφυλάξεις σχετικά με τις αντέρω (και άλλες) οριοθετήσεις που έγιναν από διεθνή δικαιοδοτικά όργανα κατ' εφαρμογή του κανόνα της «επίτευξης δίκαιης λύσης» (ευθυδικίας) και η κριτική ότι ο κανόνας αυτός παρεχει πολύ μεγάλη διακριτική ευχέρεια, και κατ' αποτέλεσμα υποκειμενισμό, για την οριοθέτηση σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση οδήγησε την διεθνή δικαιοσύνη, με πρωτοβουλία του Διεθνούς Δικαστηρίου των Η.Ε. στην προσπάθεια εισαγωγής κάποιων αντικειμενικών κριτηρίων στην αναζήτηση της δίκαιης λύσης, και επομένως κάποιας, σχετικής έστω προβλεψιμότητας στο αποτέλεσμα της διαδικασίας οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ.

Η προσπάθεια αυτή απέδωσε, με σταδιακά βήματα, μέχρι την πύξη και συστηματική αποτύπωσή της στην απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου (του ΟΗΕ) της 3^{ης} Φεβρουαρίου 2009, στην υπόθεση της θαλάσσιας οριοθέτησης στον Εύξεινο Πόντο μεταξύ Ρουμανίας και Ουκρανίας³⁵

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή η διαδικασία της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ για την επίτευξη δίκαιης λύσης, πρέπει να ξεκινά με τη χάραξη μιας προσωρινής γραμμής με βάση την ίση απόσταση (μέση γραμμή). Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να προσδιορίζονται οι ακτές των κρατών που έχουν σημασία για την οριοθέτηση (αυτές που είναι προσκείμενες ή αντικείμενες

³⁴ Οι διατάξεις των άρθρων 74 και 83 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας του 1982 αποκρυσταλλώνουν εθιμικό κανόνα που διαπίστωσε το ΔΔ ήδη από το 1969 στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, που προαναφέρθηκε.

³⁵ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, *I.C.J. Reports* 2009, σελ. 61 επ.

μεταξύ τους) και να επιλέγονται στις ακτές αυτές τα κατάλληλα σημεία βάσης από τα οποία θα χαραχθεί η μέση γραμμή στο πρώτο αυτό στάδιο.

Στο δεύτερο στάδιο, πρέπει να εξετάζεται εάν υπάρχουν παράγοντες που απαιτούν την προσαρμογή ή τη μετατόπιση της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης προκειμένου να επιτευχθεί ένα δίκαιο αποτέλεσμα. Στο στάδιο αυτό εισέρχονται οι σχετικές περιστάσεις που ενδεχομένως θα οδηγήσουν, όπως είπαμε στην προσαρμογή ή μετατόπιση της προσωρινής μέσης γραμμής του πρώτου σταδίου.

Τέλος, στο τρίτο στάδιο αυτής της μεθόδου, θα πρέπει να ελέγχεται εάν η γραμμή οριοθέτησης (μέση γραμμή, προσαρμοσμένη μέση γραμμή ή άλλη γραμμή) που προέκυψε από το δεύτερο στάδιο δεν οδηγεί σε κάποια σημαντική δυσαναλογία σε σχέση με τα αντίστοιχα μήκη ακτών και την κατανομή των θαλασσιών περιοχών που προκύπτει κατά το δεύτερο στάδιο. Σε περίπτωση δε προφανούς δυσαναλογίας, μετατοπίζεται ξανά η οριοθετική γραμμή του δευτέρου σταδίου, ώστε να μη υπάρχει αυτή η διαπιστωθείσα προφανής δυσαναλογία. Διαφορετικά, η προσαρμοσμένη γραμμή του δευτέρου σταδίου, ορίζεται ως η τελική γραμμή της οριοθέτησης.

Από την έκδοση της απόφασης αυτής, η μέθοδος των τριών σταδίων ακολουθείται χωρίς εξαίρεση από το ΔΔ, το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας (της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας του 1982) και διαιτητικά δικαστήρια. Αυτό δε που έχει σημασία στην προσέγγιση της παρούσας εργασίας, έχει αποκτήσει εθνικό χαρακτήρα³⁶. Η μέθοδος αυτή επομένως μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιείται για την οριοθέτηση και κατά τις διαπραγματεύσεις που διεξάγουν τα κράτη προκειμένου να καταλήξουν σε συμβατική λύση της μεταξύ τους επικάλυψης των θαλασσιών ζωνών ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, είτε αυτές είναι διμερείς είτε εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο περιφερειακής

³⁶ Stribis, I. (2024) “CNUDM et coutume internationale: 40 and après” σε M. P. Lafranchi, *Les Quarante Ans de la Convention des N.U. sur le Droit de la Mer*, Aix-en-Provence: Confluences, σελ. 169.

αναζήτησης της πλέον πρόσφορης λύσης, όπως αυτής που προτείνεται στην παρούσα εργασία για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

4.6 Η έννοια των τριεθνών σημείων

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου δύο γειτονικά παράκτια κράτη έχουν οριοθετήσει θαλάσσιες ζώνες αλλά η οριοθετημένη γραμμή καλύπτει τις θαλάσσιες ζώνες ενός τρίτου κράτους. Αυτό ονομάζεται τριεθνές και σε κάθε συμφωνία οριοθέτησης γίνεται προσπάθεια αποφυγής του ώστε να μην υπάρξουν διαμάχες και με τρίτα κράτη. Αποφεύγεται δηλαδή η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ σε σημεία όπου τις διεκδικούν τρίτα κράτη ή εφάπτονται με αυτές τις θαλάσσιες ζώνες που ανήκουν σε τρίτα κράτη. Ακόμη όμως και σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν διαμάχες και καμία περίπτωση να εμφανιστούν μελλοντικά, οι θαλάσσιες ζώνες οριοθετούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην εκτείνονται ως τα τριεθνή σημεία ή και πέρα από αυτά.

Γνώριμο σε εμάς παράδειγμα οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών που η έκτασή τους να μην φτάνει τα τριεθνή σημεία αποτελεί η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας για την υφαλοκρηπίδα και οι δύο συμφωνίες της Κύπρου για την οριοθέτηση ΑΟΖ, η πρώτη με την Αίγυπτο και η δεύτερη με το Λίβανο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Τουρκικές διεκδικήσεις, οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας και Τουρκίας και επίλυση διαφορών

5.1 Σύντομη ιστορική αναφορά της σχέσης των δύο κρατών

5.1.1 Εισαγωγή

Από τα αρχαία χρόνια Ελλάδα και Τουρκία ουσιαστικά βρίσκονταν σε συνεχείς διαμάχες με μικρές περιόδους πραγματικής ειρήνης όπου ακόμα και τότε ο ένας «κοιτούσε» με καχυποψία τον άλλο. Η έχθρα κορυφώθηκε από την άλωση της Κωνσταντινούπολης και μέχρι σήμερα δεν υπάρχει εκεχειρία με τους διαπληκτισμούς να συνεχίζονται και το μέλλον να φαίνεται δυσοίωνο καθώς καμία από τις δύο πλευρές δεν δείχνει διάθεση να κάνει πίσω από οσα κατά την άποψη της, της ανήκουν δικαιωματικά. Η γεωγραφική θέση και των δύο κρατών

του καθιστά ρυθμιστές των κρατών μεταξύ Ευρώπης και Ασίας και των γεγονότων που συμβαίνουν σε αυτά, όπως για παράδειγμα με τις οριοθετήσεις των θαλάσσιων ζωνών, καθώς υπάρχει άμεση αλληλεπίδραση των δύο κρατών ακόμα και στις συμφωνίες τους με τρίτα κράτη. Για τον λόγο αυτό πέρα του ότι δεν μπορούν να συμφωνήσουν μεταξύ τους για μια οριστική και δίκαιη λύση, επηρεάζονται αρνητικά και τα τρίτα κράτη τα οποία διαπράττοντας συμφωνία είναι σαν να επιλέγουν συμμαχία και αυτόματα παίρνουν θέση έναντι του άλλου. Τα τελευταία χρόνια λόγω των συνεχών ανακαλύψεων του ενεργειακού και φυσικού πλούτου της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου οι εντάσεις έχουν αυξηθεί με την κάθε πλευρά να διεκδικεί ένα μερίδιο από αυτόν.

Με μία σύντομη ματιά στην ιστορία ξεκινώντας από την πιο πρόσφατη αιματηρή περίοδο, αυτή της δεκαετίας του 70 όπου παράλληλα με τις συνεχείς εντάσεις και αμφισβητήσεις της Τουρκίας σχετικά με το νομικό καθεστώς που υπήρχε στο Αιγαίο, έγινε και η παράνομη εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο και μέχρι σήμερα το κυπριακό ζήτημα δεν έχει επιλυθεί. Τα επόμενα χρόνια βρήκαν την Ελλάδα βυθισμένη στην προσπάθεια επίλυσης των εσωτερικών της προβλημάτων λόγω και της δικτατορίας που επικρατούσε, οπότε η Τουρκία εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία που της δόθηκε από την αδράνεια της Ελλάδας και πέρα από τις συνεχείς αμφισβητήσεις της ελληνικής επικράτειας, καθώς διεκδικούσε την περιοχή από το βόρειο έως τη μέση του Αιγαίου αποκόπτοντας τα Δωδεκάνησα και περικλείοντας Σαμοθράκη και Λέσβο, προχώρησε το 1973 σε μία σειρά ερευνών για εύρεση πετρελαίου στις θαλάσσιες περιοχές που ανήκουν στην ελληνική υφαλοκρηπίδα εξουσιοδοτώντας την εταιρία ΤΡΑΟ. Από το 1974 έως και δύο χρόνια μετά διεξήγαγε αποστολές ωκεανογράφησης του Αιγαίου με τα τουρκικά σκάφη Χόρα και Τσανταρλί, ενώ την ίδια χρονιά το FIR (Flight Information Region) της Αθήνας βρισκόταν υπό αμφισβήτηση, καθώς δεν το αναγνώριζε η τουρκική πλευρά και συνεχώς εκτελούσε υπερπτήσεις στον ελλαδικό χώρο, κάτι που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το 75 ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδας Καραμανλής και της Τουρκίας ο Ντεμιρέλ μετά τη συνάντησή τους που έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες αποφάσισαν να μεταθέσουν το πρόβλημα της

οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στο ΔΔΧ³⁷, κάτι που δεν έγινε ποτέ, καθώς η Τουρκία δεν υπέγραψε το συμφωνητικό και δεν αναφέρθηκε ποτέ ξανά με νομική προσέγγιση επί του ζητήματος³⁸. Το επόμενο σημαντικό γεγονός συνέβη το 87 όταν τα δύο κράτη παραλίγο να εμπλακούν σε πόλεμο, αφού το ωκεανογραφικό πλοίο Σισμίκ το οποίο συνοδευόταν από πολεμικά πλοία του τουρκικού στόλου βρέθηκε ανάμεσα στη Μυτιλήνη και τη Λήμνο για την πραγματοποίηση ερευνών εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας.

Βλέπουμε λοιπόν το πόσο δύσκολο είναι να υπάρξει μια συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας καθώς το κάθε κράτος περιμένει ένα λάθος του άλλου για να διεκδικήσει τα συμφέροντά του και να ισχυροποιήσει τη θέση του, εμπλέκοντας συχνά τρίτα κράτη και μεγάλες δυνάμεις όπως η ΗΠΑ. Στη συνέχεια θα δούμε πώς εξελίσσεται η διαμάχη στα σημερινά δεδομένα.

5.1.2 Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο

Με το πέρασμα των χρόνων και τις γεωγραφικές μεταβολές στον κόσμο η τουρκική επιρροή έχει παρουσιάσει αύξηση, καθώς η Τουρκία διεκδικεί με όποιον τρόπο μπορεί τα συμφέροντά της. Ήδη από το 89 και έπειτα υπάρχει συνεχής λειτουργία των πλάνων της εξωτερικής πολιτικής με την ύπαρξη συμφερόντων σε Μεσόγειο, Βαλκάνια, Κάυκασο, Μέση Ανατολή και σε άλλες περιοχές. Εκμεταλλευόμενη την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης η επίδραση της έχει ανεβεί κατακόρυφα σε μια έκταση από τον Περσικό κόλπο ως την Μαύρη Θάλασσα από τη θάλασσα της Αδριατικής έως την Κίνα, που αποτελούν

³⁷ Ήταν η μόνη φορά που η Τουρκία αναγνώρισε την υφαλοκρηπίδα ως νομική έννοια και ως θαλάσσια ζώνη που πρέπει να οριοθετηθεί.

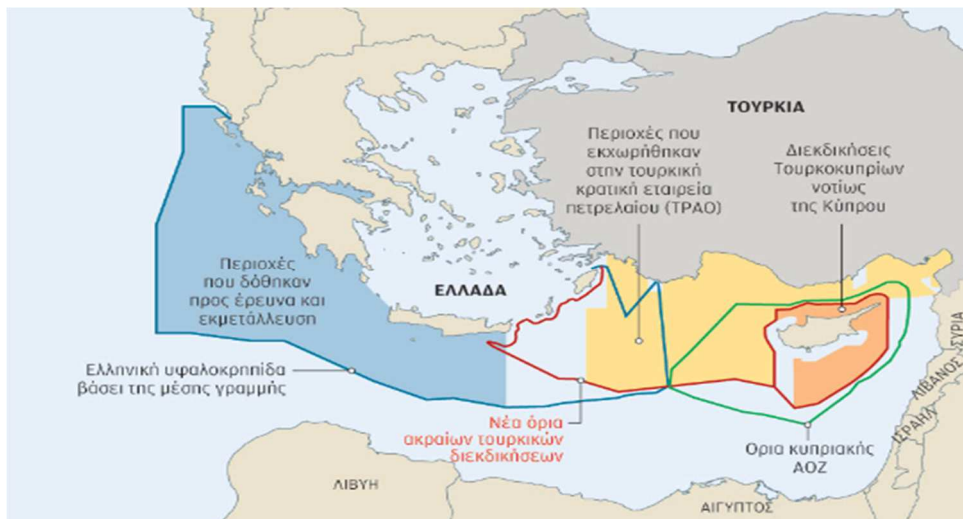
³⁸ Παρά το γεγονός ότι η υπόθεση δεν εκδικάστηκε ποτέ από το ΔΔΧ, η Ελλάδα δεν θα πρέπει να σταματήσει να διεκδικεί τα δικαιώματά της επικαλούμενη το άρθρο 29 της Διάταξης του Δικαστηρίου της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 1976, που αναφέρει πως: «Είναι προφανές ότι μονομερείς παραχωρήσεις από ένα κράτος ή έρευνες που γίνονται μονομερώς από το κράτος αυτό σε αμφισβητούμενες περιοχές, δεν δημιουργούν κανένα νέο δικαίωμα υπέρ αυτού ούτε στερούν το άλλο κράτος από τα κατά το Διεθνές Δίκαιο δικαιώματά του» (Παυλόπουλος, 2021, σ. 22)

περιοχές με πληθώρα πολιτικών και οικονομικών οφελών. Το 96 υπήρξε ξανά διαμάχη με την Ελλάδα η οποία ονομάστηκε «Κρίση των Ιμίων», όπου αποφεύχθηκε τελευταία στιγμή η ένοπλη σύγκρουση. Η Τουρκία διεκδικούσε τρεις χιλιάδες νησιά με τα 18 εκ των οποίων να έχουν δύο χιλιάδες κατοίκους το καθένα.

Από το 98 και έπειτα τα δύο κράτη έκαναν κάποια βήματα πίσω προκειμένου να σταματήσουν οι εντάσεις και αν είναι δυνατόν να βρεθεί μια λύση, συντελώντας στην βελτίωση των διμερών σχέσεων. Η βελτίωση των σχέσεων φάνηκε ιδιαίτερα μετά την απόφαση της Ελλάδας να δηλώσει στήριξη υπέρ της Τουρκίας στη σύνοδο κορυφής που έλαβε χώρα στο Ελσίνκι όσον αφορά την είσοδό της στην ΕΕ. Η εξομάλυνση όμως των σχέσεων ήταν καθαρά μέθοδος τακτικής και των δύο χωρών, αφού η Ελλάδα από τη μεριά της χρειαζόταν την ηρεμία στο Αιγαίο προκειμένου να αφοσιωθεί στην εδραίωση της θέσης ως ικανό κράτος και σημαντικό μέλος της ΕΕ, με δυναμική και προοπτικές, αλλά και να οδηγήσει την Τουρκία στον ίδιο δρόμο, η οποία για να ενταχθεί στην ΕΕ θα έπρεπε να αναθεωρήσει τις τακτικές της και να συμμορφωθεί με τους κανόνες δικαίου και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Η Τουρκία από τη δική της μεριά επιθυμούσε την διακοπή των συγκρούσεων της με την Ελλάδα και την προβολή ενός φιλειρηνικού κράτους προκειμένου να εκπληρώσει τους στόχους που είχε θέσει με την ΕΕ. Σε καμία περίπτωση η Τουρκία δεν υποτίμησε στρατηγικά την Ελλάδα, παρά τη συνεχή διάθεσή της για συμφιλίωση. Παραμένει συνεχώς μια απειλή για την τουρκική ασφάλεια και για τον λόγο αυτό λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα, όμως η Τουρκία έχει να λύσει και πολλά ακόμη εσωτερικά θέματα όπως η εξέγερση των Κούρδων και το αίτημα τους για την ίδρυση κουρδικού κράτους. Φτάνουμε όμως στο 2004 όταν η Τουρκία μέσω ρηματικής διακοίνωσης αναφέρει πως οι θαλάσσιες ζώνες της Κύπρου δεν θα πρέπει να ξεπερμούν τον 32° Μεσημβρινό, ενώ το 2009 γίνεται για δεύτερη φορά αναφορά για την ελληνοκυπριακή υφαλοκρηπίδα όπου η Τουρκία διεκδικούσε και διεκδικεί ακόμη συμφέροντα. Δύο χρόνια μετά παράλληλα με την απόφαση της Κύπρου να ερευνήσει την ΑΟΖ της, η Τουρκία οριοθετεί θαλάσσιες ζώνες με το «ψευδοκράτος». Το 2012 μετά από αυτά τα γεγονότα προχωρά στην εξουσιοδότηση της εταιρείας πετρελαίων ΤΡΑΟ για την

διενέργεια ερευνών³⁹ στην θαλάσσια περιοχή που εκτείνεται από τον 28° Μεσημβρινό μέχρι τον 32°, την οποία παράλληλα διεκδικεί ενώ βρίσκεται μεταξύ κυπριακής ΑΟΖ και ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Σύμφωνα με τον παρακάτω χάρτη φαίνονται οι τουρκικές διεκδικήσεις στον θαλάσσιο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου με την Τουρκία να παρουσιάζεται ως το επίκεντρο αυτής και κύριος ρυθμιστής της και όλα τα υπόλοιπα κράτη πρέπει να συμμορφωθούν με τα συμφέροντα της και τις δικές της οριοθετήσεις. Παρουσιάζεται ξεκάθαρα λοιπόν ο τρόπος χάραξης των θαλάσσιων συνόρων, ο οποίος είναι η θέσπιση μέσης γραμμής από τις ακτές της ηπειρωτικής χώρας αγνοώντας πλήρως τα νησιά και υπόσχεται μεγαλύτερες θαλάσσιες ζώνες και περισσότερα οφέλη σε όσους συμφωνήσουν μαζί της απ' ότι αν έρθουν σε συμφωνία με την Ελλάδα και την Κύπρο.

Εικόνα 3: Τουρκικές διεκδικήσεις στην Αν. Μεσόγειο. Συρίγος Α, (18-11-2018)

Παρά το γεγονός ότι η υφαλοκρηπίδα υπάρχει εξ αρχής και δεν είναι υποχρεωτικό να οριοθετηθεί όπως απαιτείται με άλλες θαλάσσιες ζώνες, σε περιοχές όπου δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία οριοθέτησης είναι σημαντικό να καθοριστεί η υφαλοκρηπίδα προκειμένου επενδυτικές εταιρείες να εκμεταλλευτούν την περιοχή και το κράτος να διεκδικήσει τα οικονομικά του συμφέροντα.

³⁹ Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας της τουρκικής κυβέρνησης, Resmi Gazete 28276 τον Απρίλιο του 2012. <https://www.resmigazete.gov.tr>.

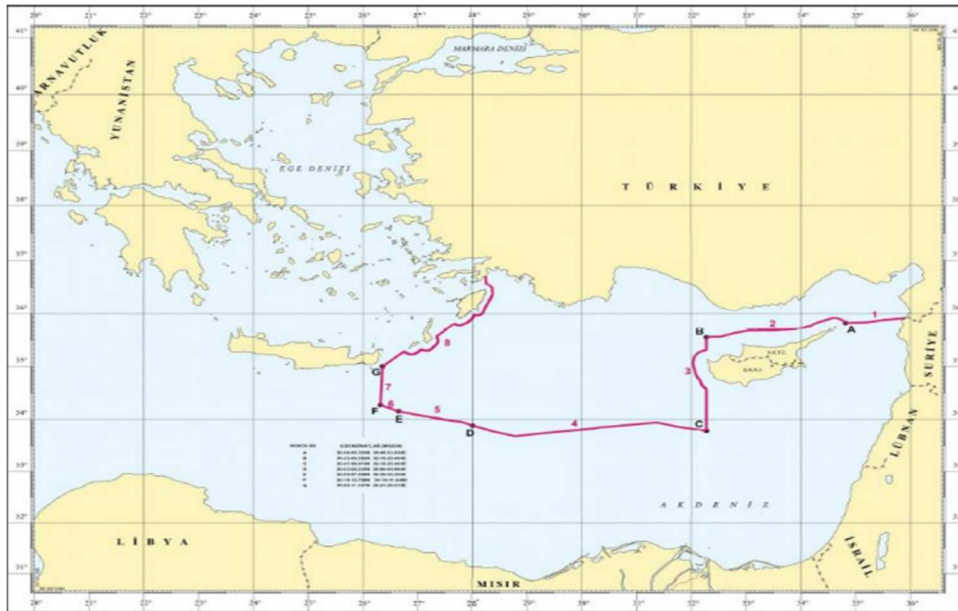
5.1.3 Το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας

Τα τελευταία 4 χρόνια ένα νεό δόγμα έχει καθορισθεί στην Τουρκία και βάση αυτού κινείται και το ναυτικό της αλλά και τα εμπορικά της πλοία. Το δόγμα αυτό είναι η Γαλάζια Πατρίδα (Mavi Vatan) και σύμφωνα με αυτό η Τουρκία ενσωματώνοντας όλες τις βλέψεις που είχε τα τελευταία χρόνια επεκτείνοντας τις θαλάσσιες ζώνες της στα 200 ν. μ. μην υπολογίζοντας την ύπαρξη νησιών, ειδικά στον ελλαδικό χώρο και άλλων περιορισμών. Πρόκειται λοιπόν για μία τακτική της οποίας ο σκοπός είναι να κυριαρχήσει σε μεγαλύτερη ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα από αυτήν που την αναλογεί σύμφωνα με το ΔΔΘ και τους κανόνες του, καθώς από τον παρακάτω χάρτη βλέπουμε πως περικλείει τα ελληνικά νησιά εντός τουρκικής υφαλοκρηπίδας οδηγώντας στην δημιουργία ενός τετελεσμένου καθεστώτος στη θάλασσα. Η Γαλάζια Πατρίδα στηρίζεται στη τουρκική θεωρία πως τα νησιά δεν έχουν υφαλοκρηπίδα οπότε ο διαχωρισμός της πρέπει να ξεκινά από τις ακτές της ηπειρωτικής χώρας και να τελειώνει στη μέση του Αιγαίου. Τον Μάρτιο του 2020 με επιστολή της η Τουρκία προς τον ΟΗΕ εξέδωσε ρηματική διακοίνωση παρουσιάζοντας όσα διεκδικεί τα τελευταία χρόνια στον θαλάσσιο χώρο της Αν. Μεσογείου. Απεικόνισε ακόμη και τις περιοχές στις οποίες διενεργούσε έρευνες η ΤΡΑΟ και όλα αυτά σφραγίστηκαν με την υπογραφή του «παράνομου» τουρκολιβυκού μνημονίου συνεργασίας.

Εικόνα 4: Η Γαλάζια Πατρίδα, Mavi Vatan Logosu Hakkında, Mavivatan.net

Από τον χάρτη αυτόν αντιλαμβανόμαστε τις διαθέσεις και τις βλέψεις της Τουρκίας καθώς φαίνεται χαρακτηριστικά ότι διαγράφει τα ελληνικά νησιά Ρόδος, Καστελλόριζο, Κάσος, Κάρπαθος φτάνοντας μέχρι την Κρήτη μην αναγνωρίζοντας το δικαίωμα τους για ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα.

Εικόνα 5: παράρτημα από την επιστολή της Τουρκίας στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ

Η Τουρκία θέτει υπό αμφισβήτηση την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο με μια σειρά από βλέψεις και διεκδικήσεις που συνεχώς αυξάνονται. Κάποιες από αυτές είναι το FIR της Αθήνας, ο ελληνικός εναέριος χώρος, η κυριαρχία της Ελλάδας σε νησιά και βραχονησίδες, οι «γκρίζες ζώνες και η παράνομη στρατιωτική παρουσία σε αυτές και η κύρηξη ως casus belli την απόφαση της Ελλάδας να επεκτείνει τα ΧΥ στα 12 ν. μ., κάτι το οποίο έχει κάνει η Τουρκία σε Μαύρη Θάλασσα και Μεσόγειο. Η Ελλάδα από την μεριά της το μόνο πρόβλημα που θέτει και εκκρεμεί είναι η οριστική και δίκαιη οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, κάτι το οποίο η Τουρκία δεν θα δεχτεί αφού υποστηρίζει πως τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν συνέχεια της Ανατολίας και δεν έχουν δικαίωμα όχι μόνο σε υφαλοκρηπίδα, αλλά και σε καμία άλλη ζώνη, άρα δεν τίθεται κάποιο θέμα προς εξέταση στο ΔΔΧ. Παράλληλα η ελληνική εξωτερική πολιτική έχει αφοσιωθεί στην επίτευξη συμφωνιών για οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών με γειτονικά κράτη προκειμένου να ισχυροποιήσει τη θέση της. Η πιο «σωστή» λύση θα ήταν να

γίνει οριοθέτηση με τη μέθοδο της ευθυδικίας και όχι χρησιμοποιώντας τη μέση γραμμή, λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφίας του Αιγαίου.

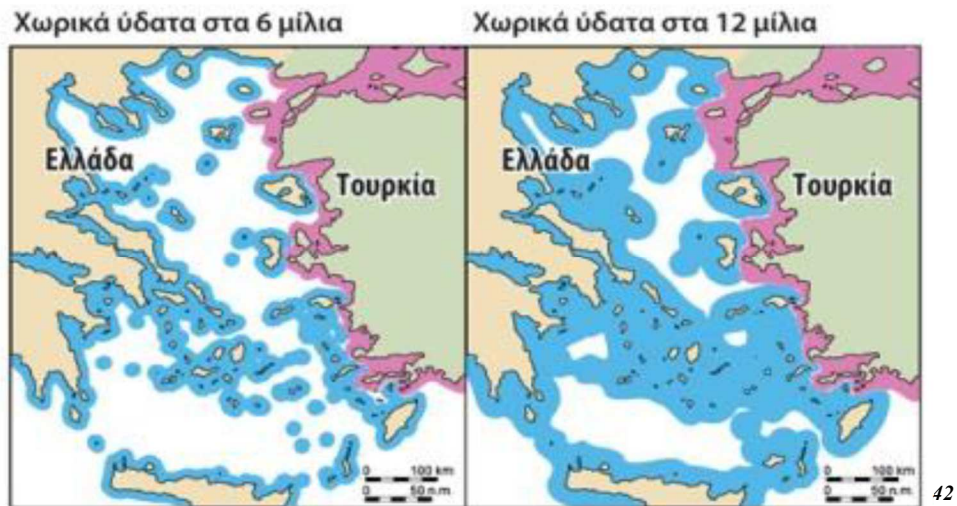
5.2 Το θέμα της επέκτασης της ελληνικής ΑΖ στα 12 ν.μ.

Παρά τα όσα έχουν καθορισθεί και επικυρωθεί από τη ΣΗΕΔΘ και τις υπόλοιπες συμβάσεις για την οριοθέτηση της ΑΖ και τα δικαιώματα που έχει σε αυτήν το παράκτιο κράτος στο οποίο ανήκει, η Τουρκία συνεχίζει να αμφισβητεί τα δικαιώματα της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα οι αμφισβητήσεις της Τουρκίας αφορούν τα δικαιώματα των ελληνικών νησιών σε θαλάσσιες ζώνες, τα οποία δεν αγναγνωρίζει. Η Ελλάδα θέσπισε ΑΖ το 1936⁴⁰ στα 6 ν. μ. και μέχρι τώρα δεν έχει υπάρξει αλλαγή, παρά το γεγονός ότι ως μέρος της Σύμβασης της ΔΘ έχει το δικαίωμα να την επεκτείνει στα 12 ν. μ. και σύμφωνα με το ΔΔ μπορεί να πράξει τούτο χωρίς κάποια παραπάνω έγκριση, απλά πρέπει να την κηρύξει. Όταν η Ελλάδα έδειξε την διάθεση που έχει να αξιοποιήσει το παραπάνω δικαίωμα από το 1974 και έπειτα η Τουρκία απείλησε ότι θα το εκλάβει ως *casus belli*, αντιδρώντας έντονα. Το 1995 η Ελλάδα έθεσε σε ισχύ την Σύμβαση του ΔΘ, στην οποία καθορίζεται το δικαίωμα του παράκτιου κράτους για επέκταση των ΧΥ στα 12 ν. μ. και η ενσωμάτωσή της στο εθνικό δίκαιο έγινε με τον Ν. 2321/1995. Λίγους μήνες αργότερα και ενώ η στάση της Τουρκίας δεν άλλαξε, στην τουρκική Εθνοσυνέλευση αποφασίστηκε πως σε περίπτωση που η Ελλάδα αποφασίσει να επεκτείνει την ΑΖ της, η τουρκική κυβέρνηση μπορεί να χρησιμοποιήσει οποιοδήποτε μέσο, ακόμη και στρατιωτικό, προκειμένου να μην συμβεί αυτό.

Πέρα από την απειλή του *casus belli* η Τουρκία παρουσιάζει μια σειρά επιχειρημάτων με τα οποία δικαιολογεί το γιατί δεν πρέπει η Ελλάδα να επεκτείνει τα ΧΥ στα 12 ν. μ. Καταρχάς θα υπάρξει τεράστια αύξηση του

³⁸ Ν. 230/1936 «Περί καθορισμού ΑΖ της Ελλάδας».

θαλάσσιου χώρου της Ελλάδας σε ποσοστό που φτάνει το 30% επεκτείνοντας την θαλάσσια κυριαρχία της Ελλάδας, ενώ η θαλάσσια έκταση της Τουρκίας θα αυξηθεί μόνο κατά 1,2% και ανοικτή θάλασσα θα μειωθεί κατά 30% περίπου κάτι το οποίο θα καταστήσει το Αιγαίο σε μια «ελληνική λίμνη»⁴¹.

Η μείωση της έκτασης της ανοικτής θάλασσας σημαίνει ότι ουσιαστικά η Τουρκία θα αποκλειστεί στα σύνορά της, δημιουργώντας προβλήματα στην κίνηση των εμπορικών και ερευνητικών πλοίων, καθώς επίσης και στην οργάνωση της άμυνας και του στρατού με την αεροπορία και το ναυτικό να μπορούν να κάνουν περιορισμένες κινήσεις αφήνοντας εκτεθειμένα τα παράλια. Οπότε οποιαδήποτε επέκταση της Ελλάδας είναι μη επιτρεπτή και θεωρείται απόλυτη κατάχρηση των δικαιωμάτων της απέναντι στην τουρκική πλευρά βασιζόμενη στα όσα αναφέρει το άρθρο 300 της ΣΗΕΔΘ.

Μετά την επικύρωση της Σύμβασης το 1995 η στάση της Ελλάδας ήταν ξεκάθαρη και παραμένει σταθερή μέχρι και σήμερα. Σε δηλώσεις που έγιναν τότε αναφέρθηκε πως «η Ελλάδα, επικυρώνοντας τη ΣΗΕΔΘ, διασφαλίζει όλα τα δικαιώματά της και αναλαμβάνει όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή. Η Ελλάδα θα αποφασίσει πότε και πώς θα ασκήσει τα εν λόγω δικαιώματά

⁴¹ Cüneyt Çenigün, Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions, Turkish Review of Balkan Studies 2001 σελ. 157-158.

⁴² Εικόνα 6: <https://www.onisilos.gr/?p=27262>

σύμφωνα με την εθνική της στρατηγική χωρίς αυτό να σημαίνει στο ελάχιστο την απεμπόληση εκ μέρους της Ελλάδας των δικαιωμάτων αυτών»⁴³. Αυτό δεν θα έπρεπε να επηρεάζει την Τουρκία η οποία νιώθει ότι με αυτόν τον τρόπο θα αποκλειστεί καθώς το ΔΔΘ προβλέπει το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης σε ολόκληρο τον θαλάσσιο χώρο, άρα δεν θα επηρεαστεί η ελεύθερη ναυσιπλοΐα στον χώρο του Αιγαίου. Επιπλέον βάση κανονισμών και διατάξεων και πιο συγκεκριμένα όπως αναφέρει ο Καταστατικός Χάρτης των ΗΕ στο άρθρο 2, που αφορά την απειλή βίας από ένα κράτος σε άλλο, στο οποίο ανήκει και η απειλή με casus belli από την Τουρκία προς την Ελλάδα, αποτελεί ξεκάθαρο παράδειγμα καταπάτησης δικαιωμάτων.

5.3 Η ελληνική ΑΟΖ και προοπτικές οριοθέτησης της με την Τουρκία

5.3.1 Η ελληνική ΑΟΖ και οι προοπτικές

Πέρα από την οριοθέτηση της ΑΖ και της υφαλοκρηπίδας η Ελλάδα δεν έχει ασκήσει και το δικαίωμα της κήρυξης ΑΟΖ, κάτι το οποίο είναι νόμιμο και δεν χρειάζεται περαιτέρω έγκριση. Λόγω της γεωγραφίας της Ανατολικής Μεσογείου η Ελλάδα δεν μπορεί απλά να κηρύξει ΑΟΖ, καθώς είναι πολύ στενή θάλασσα και δεν μπορεί να αναπτυχθεί πλήρως στα 200 ν. μ. όπως προβλέπεται από την ΣΗΕΔΘ. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να οριοθετήσει την ΑΟΖ της με έξι γειτονικά κράτη τουλάχιστον. Το μεγαλύτερο εμπόδιο στο να γίνει αυτό πραγματικότητα αποτελεί η Τουρκία κάτι που είναι προφανές από τα όσα έχουν αναφερθεί έως τώρα στην διπλωματική αυτή, με τις άλυτες διαφορές να μην αφήνουν κανένα από τα δύο κράτη να αξιοποιήσει πλήρως τα δικαιώματα του στον θαλάσσιο χώρο που τους αναλογεί. Η Τουρκία όμως δεν έχει διαφορές μόνο με την Ελλάδα όσον αφορά την οριοθέτηση ΑΟΖ, καθώς δεν αναγνωρίζει την συμφωνία για ΑΟΖ μεταξύ Λιβάνου και Ισραήλ ούτε μεταξύ Αιγύπτου και Κύπρου, σχολιάζοντάς της ως παράνομες οπότε και απευθείας άκυρες αφού για

⁴³ Αναστασία Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 169.

την Τουρκία δεν έχουν κάποια νομική υπόσταση⁴⁴. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως αν η Ελλάδα προχωρήσει σε οριοθέτηση της ΑΟΖ της τότε πρέπει να καθοριστούν και τα δικαιώματα των Σκοπίων (Βόρεια Μακεδονία) σε αυτήν ως περικλειστο κράτος, δηλαδή δεν φτάνει στη θάλασσα οπότε πρέπει σύμφωνα με την ΣΗΕΔΘ να της παραχωρηθούν δικαιώματα από το γειτονικό παράκτιο κράτος τα οποία θα καθορισθούν από αυτό όπως θα καθορισθεί και η ποσότητα της αλιείας.

Εξαιτίας των πολλών άλυτων ζητημάτων και προβλημάτων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το ζήτημα της οριοθέτησης ΑΟΖ ακόμα δεν έχει τεθεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, αν και η αντίδραση της Τουρκίας είναι αναμενόμενη λόγω των απόψεων της για τα δικαιώματα των νησιών. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω η Τουρκία δεν αναγνωρίζει τα δικαιώματα των νησιών στις θαλάσσιες ζώνες οπότε δεν αναγνωρίζει και το δικαίωμα οριοθέτησης ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Το σημαντικότερο στρατηγικό μέρος της Ελλάδας το οποίο είναι στενά συνδεδεμένο με την έννοια της ελληνικής ΑΟΖ είναι το Καστελλόριζο.

5.3.2 Γιατί το Καστελλόριζο αποτελεί την πιο στρατηγική περιοχή για την οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ

Η Μεγίστη, όπως λέγεται αλλιώς το Καστελλόριζο, αποτελείται από 19 βράχους και νησιά δημιουργώντας ένα νησιωτικό σύμπλεγμα, διοικητικά εξαρτώμενο από τα Δωδεκάνησα το οποίο παρά το μικρό μέγεθος του έχει το ρόλο του ρυθμιστή στην Ανατολική Μεσόγειο για το ζήτημα της ΑΟΖ κυρίως για τα κράτη της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Κύπρου και της Αιγύπτου. Μεγάλη σημασία έχει και η υφαλοκρηπίδα του Καστελλορίζου καθώς έχει πληθώρα οικονομικών οφελών που προκύπτουν από τους πολλούς φυσικούς και ενεργειακούς πόρους και καλύπτει μεγάλη έκταση στον θαλάσσιο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η μεγάλη έκταση της ακόμη, σημαίνει και κοινά όρια

⁴⁴ Άρθρο του καθηγητή Συρίγου Α.:

<https://www.kathimerini.gr/1034923/article/epikairothta/politikh/orio8ethsh-toyrkias---livyhs-mia-strathgikh-kinhsh>

με τις θαλάσσιες ζώνες της Κύπρου το οποίο θα οδηγήσει σε πλήρη εκμετάλλευση της ΑΟΖ.

Αυτό που πρέπει να διεκδικήσει η Ελλάδα όταν αποφασίσει να οριοθετήσει ΑΟΖ είναι να γίνει η οριοθέτηση με την αρχή της ίσης απόστασης και να χαραχθεί μέση γραμμή μεταξύ τουρκικών ακτών και Καστελλορίζου, Κρήτης, Ρόδου και Καρπάθου, ώστε να αναπτυχθεί στο μέγιστο το εξωτερικό όριο της. Αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να συμβεί λόγω των διεκδικήσεων της Τουρκίας, καθώς θα «αποκλειστεί» η ΑΟΖ της σε ένα μικρό τρίγωνο που προκύπτει από την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας και Κύπρου οι οποίες θα εφάπτονται.

Οι αξιώσεις της Τουρκίας περιλαμβάνουν την απομόνωση του Καστελλορίζου και του νησιωτικού συμπλέγματος που ανήκει, από τις υπόλοιπες νήσους που ανήκουν στο Αιγαίο προκειμένου να μειώσει τη σημασία του και τα δικαιώματά του σε θαλάσσιες ζώνες. Αν αυτό γίνει πραγματικότητα τότε σε περίπτωση προσφυγής στο ΔΔΧ η Τουρκία μπορεί να διεκδικήσει πολλά περισσότερα δικαιώματα όσον αφορά την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, καθώς μελετώντας προηγούμενες υποθέσεις προσφυγής, συνήθως η «ζυγαριά» της δικαιοσύνης γέρνει προς το μέρος του κράτους του οποίου βρίσκεται υπό αμφισβήτηση οι θαλάσσιες ζώνες που έχουν αρχή τις ακτές της ηπειρωτικής

⁴⁵ Εικόνα 7: <https://hellasjournal.com/2018/10/i-oriothetisi-tis-aoz-me-tin-aigypto-tha-doyme-arage-theamatika-kai-oysiastika-apotelesmata/>

χώρας θεωρώντας τα νησιά ως περιοχές δευτερεύουσας σημασίας. Αυτό ενισχύεται και από το αν παρατηρήσουμε το χάρτη όπου φαίνεται η τεράστια διαφορά μεγέθους μεταξύ των τουρκικών ακτών και της Μεγίστης, το οποίο θα οδηγήσει τα αρμόδια όργανα στο να αναγνωρίσουν στο Καστελλόριζο μόνο ΑΖ και όχι υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.

Η στρατηγική της Ελλάδας για την υπεράσπιση του θαλάσσιου χώρου της γύρω από το Καστελλόριζο, στηρίζεται στο γεγονός ότι το νησιωτικό αυτό σύμπλεγμα δεν αποτελεί ένα μεμονωμένο τμήμα του Αιγαίου αλλά αποτελεί μέρος ενός μεγαλύτερου συνόλου που περιλαμβάνει την Ρόδο, την Κάρπαθο, την Κάσο και την ανατολική Κρήτη δημιουργώντας ένα μεγάλο τόξο. Αξίζει να σημειωθεί πως το 1932 η Τουρκία είχε αποδεχθεί το ότι το Καστελλόριζο ενώνεται γεωγραφικά με τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα μέσω της υπογραφής καταστατικού με την Ιταλία όπου οι θαλάσσιες ζώνες είχαν οριοθετηθεί με τέτοιο τρόπο που έδειχναν την Ρόδο με τη Μεγίστη να συνδέονται. Η Ελλάδα γενικώς οριοθετεί τις ζώνες της λαμβάνοντας υπόψη πως όλα τα νησιά μέχρι τον Έβρο αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο που έχει την ίδια βαρύτητα με τις ηπειρωτικές ακτές και έτσι θα πρέπει να υπολογίζονται σε όλες τις διαπραγματεύσεις.

5.4 Η υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου και ποιος ο ρόλος της Λιβύης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Η Λιβύη αποτελεί ένα κράτος το οποίο είναι διχασμένο και ταλαιπωρείται από συνεχείς εμφυλίους που διατηρούν την αστάθεια του και δεν το αφήνουν να αναπτυχθεί. Στις μέρες μας εμφανίζεται συνεχώς στο προσκήνιο, καθώς οι διαφορετικές κυβερνήσεις του παίρνουν μέρος στην διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας διαπράττοντας συμφωνίες που σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν καμία νομική υπόσταση, όπως για παράδειγμα το τουρκολιβυκό μνημόνιο. Οι παράνομες ενέργειες όμως της Λιβύης ξεκίνησαν από το 1973 όταν καταπάτησε το ΔΔ με το κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης επηρεάζοντας τις θαλάσσιες ζώνες με την Ελλάδα και την Ιταλία. Οι ενέργειες της όμως δεν περιορίστηκαν εκεί καθώς τα επόμενα χρόνια είχε διαφορές με τη Μάλτα και την Τυνησία με κύριο θέμα την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, στο οποίο η κάθε πλευρά προσπαθούσε να επιβάλει την κυριαρχία της. Τελικά και στις δύο περιπτώσεις τα κράτη

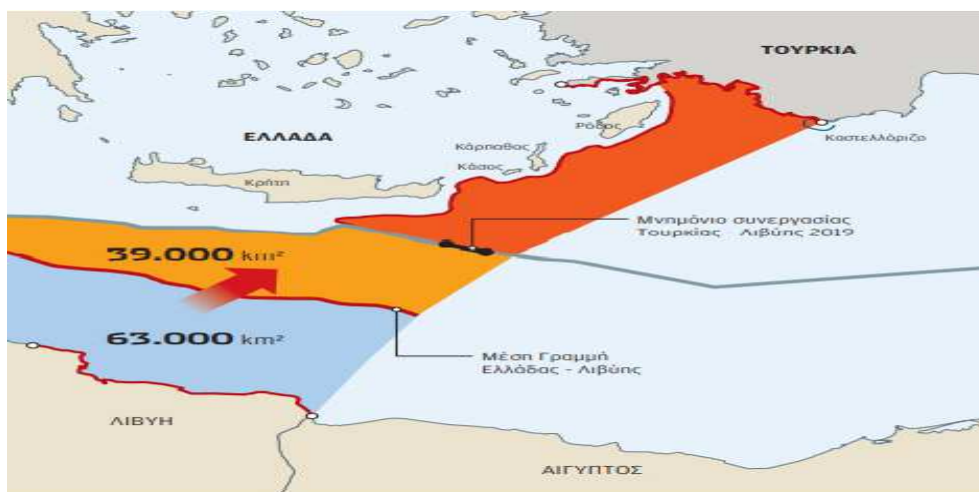
κατέφυγαν στο ΔΔΧ με σκοπό να επιλύσουν τις διαφορές τους, με την πρώτη να το επιτυγχάνει το 1986 και με τη δεύτερη το 1988⁴⁶. Η Ελλάδα από την μεριά της έχει θέσει ως επιτακτική ανάγκη την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών με την Λιβύη καθώς έχει μεγάλο ρόλο στον αγώνα δρόμου με την Τουρκία, λόγω της καίριας γεωγραφικής της θέσης και τα οφέλη σε φυσικό και ενεργειακό πλούτο. Από το 2006 που ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις έως και σήμερα δεν έχει βρεθεί λύση με τις θαλάσσιες ζώνες να βρίσκονται στον αέρα καθώς η Λιβύη έχει υπογράψει της ΣΗΕΔΘ, αλλά δεν την έχει επικυρώσει, κάτι το οποίο δημιουργεί προβλήματα και διαφωνίες. Πέρα από τα προβλήματα με τα υπόλοιπα κράτη η Λιβύη αντιμετωπίζει και εσωτερικές διαμάχες που προκαλούν αστάθεια και δεν αφήνουν τη χώρα να χαράξει μια κοινή πολιτική. Η Τουρκία εκμεταλλευόμενη τις εμφύλιες διαμάχες και αυτή την αστάθεια που προέκυψε κυρίως μετά την πτώση του καθεστώτος του Καντάφι, προσπάθησε να ασκήσει τη δική της επιρροή κυρίως στον πολιτικό τομέα προκειμένου να ικανοποιήσει τα συμφέροντά της στην Ανατολική Μεσόγειο, με τις δύο χώρες να υποστηρίζουν τον θεσμό της ευθυδικίας και να μην αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Η καλή σχέση των δύο κρατών οδήγησε στην υπογραφή του «Μνημονίου Συνεργασίας» το οποίο προέβλεπε μια κοινή θαλάσσια ζώνη μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης διαγράφοντας τα ενδιάμεσα νησιά και την Κρήτη.

Η Λιβύη ειδικότερα χωρίζεται σε δύο κυβερνήσεις, επικρατεί εμφύλια διαμάχη με τις δύο πλευρές να μην βρίσκονται κοντά στην εύρεση λύσης. Στην ανατολική πλευρά στην πόλη Τομπρούκ κυριαρχεί το κοινοβούλιο όπου βρίσκεται ο στρατάρχης Χαλίφα Χαφτάρ⁴⁷, ενώ στην Δυτική πλευρά στην Τρίπολη κυριαρχεί η κυβέρνηση εθνικής ενότητας του Φαγιέτ Αλ-Σαράτζ. Η

⁴⁶ Ενώ η Μάλτα είχε συμφωνήσει να οριοθετήσει θαλάσσιες ζώνες σύμφωνα με την αρχή της μέσης/ίσης γραμμής, η Λιβύη δεν το δεχόταν καθώς το θεωρούσε άδικο επικαλούμενη την ιδιαίτερη γεωγραφία της περιοχής αλλά και την αρχή της αναλογικότητας καθώς η υφαλοκρηπίδα ήταν πολύ μικρή σε έκταση σε σχέση με αυτό που αναλογεί στο μήκος της συγκεκριμένης ακτογραμμής. Με την Τυνησία υπήρξε διαφωνία στο ότι τα νησιά δεν έχουν δικαίωμα να οριοθετούν θαλάσσιες ζώνες και συγκεκριμένα υφαλοκρηπίδα.

⁴⁷ Που υποστηρίζεται από την Ρωσία, την Αίγυπτο, την Γαλλία και τα ΗΑΕ.

Τουρκία υπέγραψε το «Μνημόνιο Συνεργασίας» («Memorandum of Understanding»)⁴⁸ με την κυβέρνηση της Τρίπολης, στις 27 Νοεμβρίου του 2019, που είχε ως κύριο θέμα την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών και ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία που μια συμφωνία που αφορά την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών χαρακτηρίζεται ως μνημόνιο. Τα περιεχόμενα του Μνημονίου και τα όσα συμφωνήθηκαν δεν έχουν κάποιο νομικό υπόβαθρο καθώς τα δύο κράτη οριοθέτησαν μεταξύ τους μια θαλάσσια περιοχή ενώ δεν είναι γειτονικά, καλύπτουν την υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας μην αναγνωρίζοντας το δικαίωμα για υφαλοκρηπίδα σε Κάσο, Ρόδο, Κάρπαθο και Κρήτη περιορίζοντας την ΑΖ στα 6 ν. μ.. Η απόφαση της Κυβέρνησης Αλ-Σάρατζ να υπογράψει το συγκεκριμένο Μνημόνιο ήταν ξεκάθαρα μια τακτική κίνηση με σκοπό την στρατιωτική ενίσχυση από την Τουρκία όταν το 2019 η κυβέρνηση Χαφτάρ ήταν σε ετοιμότητα να εισβάλει στην Τρίπολη. Με αυτόν τον τρόπο η Κυβέρνηση της Δυτικής πλευράς ενισχυόταν στρατιωτικά και σε αντάλλαγμα η Τουρκία είχε το δικαίωμα να ενεργεί ελεύθερα στην περιοχή στρατιωτικά και πολιτικά ασκώντας σημαντική επιρροή, κάτι που δεν κατάφερε με Λίβανο, Αίγυπτο και Ισραήλ.

Εικόνα 8: Το κέρδος της Λιβύης από το «Μνημόνιο Συνεργασίας», Συρίγος Α., 2020, σ.77

Όπως φαίνεται στην εικόνα η Λιβύη δεν κερδίζει από την συμφωνία μόνο στρατιωτική βοήθεια και ενίσχυση αλλά και μια μεγάλη σε έκταση θαλάσσια

⁴⁸ «Μνημόνιο Συνεργασίας για την οριοθέτηση της Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας»: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pd>.

περιοχή, η οποία δίνεται παρανόμως από την Τουρκία σαν έναν ακόμα δελεαστικό όρο, κάτι το οποίο είχε επιχειρήσει να κάνει και στο παρελθόν με άλλες συμφωνίες χωρίς κάποιο αντίκτυπο. Οι κινήσεις αυτές δείχνουν την ανάγκη της για κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και το ρόλο της στον αγωγό Eastmed από τον οποίο είχε παρακαμφθεί σύμφωνα με τα σχέδια, κάτι το οποίο την απέκλειε από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της περιοχής.

Σχεδόν ένα μήνα μετά η Τουρκία επικύρωσε το Μνημόνιο, το οποίο και υποβλήθηκε στην Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ με σκοπό την πρωτοκόλλησή του και την επικύρωσή του ως κείμενο νόμιμο και επίσημο που γνωστοποιεί την επίτευξη της συμφωνίας. Το μνημόνιο καταχωρήθηκε στα καταστατικά του ΟΗΕ σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 102 του Καταστατικού Χάρτη, όμως οι ενέργειες αυτές προξένησαν την αντίδραση της Ελλάδας και άλλων τρίτων κρατών όπως το Μπαχρέιν, η Κύπρος, η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία με αποτέλεσμα την πραγματοποίηση αποστολών στα κεντρικά του ώστε να μην γίνει καταγραφή του εν λόγω Μνημονίου στον κατάλογο διεθνών συνθηκών⁴⁹. Το κοινοβούλιο της Λιβύης, παραβλέποντας την νόμιμη Κυβέρνηση εθνικής ενότητας, καταψήφισε το τουρκολιβυκό μνημόνιο τον Ιανουάριο του 2020⁵⁰. Εκτός από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου κατέκρινε το τουρκολιβυκό μνημόνιο και η ΕΕ, καθώς δεν υπολογίζει τα δικαιώματα τρίτων κρατών, για παράδειγμα της Κύπρου και της Ελλάδας, άρα δεν είναι και νόμιμο κάτι που αποφασίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2019. Αρνητική αντίδραση είχαν και οι ΗΠΑ που στήριζαν την Ελλάδα.

⁴⁹ Το Βήμα (15/07/2020), Τουρκολιβυκό μνημόνιο: Κοινή διπλωματική γραμμή Ελλάδας, Κύπρου, Μπαχρέιν, Σαουδικής Αραβίας και Αιγύπτου στον ΟΗΕ: <https://www.tovima.gr/2020/07/15/politics/tourkolivyko-mnimonio-koini-diplomatiki-nota-elladas-kyprou-kai-trion-akomi-xoron-ston-oie/>.

⁵⁰ Η Καθημερινή (04/01/20), Λιβύη: ακύρωση της συμφωνίας Τρίπολης-Άγκυρας και διακοπή σχέσεων με την Τουρκία ψήφισε το Κοινοβούλιο. <https://www.kathimerini.gr/world/1058828/livyi-akyrosi-tis-symfonias-tripolis-agkyras-kai-diakopi-scheseon-me-tin-toyrkia-psifise-to-koinovoylio/>.

5.5 Πολυμερείς και διμερείς σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο

Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί μια περιοχή εξαιρετικά ασταθής όπου οι ισορροπίες κλονίζονται καθημερινά/με σημαντικές τάσεις αποσταθεροποίησης. Οι χώρες που την απαρτίζουν προσπαθώντας να προασπίσουν τα συμφέροντά τους και να βρεθούν σε θέση ισχύος αγνοούν τα δικαιώματα των γειτονικών κρατών και πολλές φορές τις διεθνείς συνθήκες που τα ορίζουν. Για τον λόγο αυτό οι διεθνείς δρώντες, θέλοντας να λύσουν τα ζητήματα που απασχολούν το διεθνές περιβάλλον, διαλέγουν από διαφορετικές μορφές συλλογικών δράσεων, μέσω της αξιοποίησης των υπαρχόντων επίσημων και ανεπίσημων θεσμικών πλαισίων, βάση της εθνικής τους στρατηγικής. Η πολυμέρεια (multilateralism) σαν θεσμός και ένας τρόπος συνεργασίας προϋποθέτει περισσότερα από δύο κράτη να ακολουθούν τους διεθνείς κανόνες και τις συμβάσεις. Σύμφωνα με τις απόψεις του πολιτικού επιστήμονα J. Ruggie⁵¹, η έννοια του πολυμερισμού/πολυμέρειας χαρακτηρίζεται από το αδιαίρετο, τις γενικευμένες οργανωτικές αρχές και την διάχυτη αμοιβαιότητα, τα οποία συνδυάζονται με τον αποκλεισμό των διαφοροποιήσεων που μπορεί να υπάρχουν ανάλογα με την εξουσία και τις ατομικές προτιμήσεις. Η έννοια του πολυμερισμού είναι αλληλένδετη με την έννοια της «διεθνούς διακυβέρνησης», η οποία αποτελεί μία μορφή οργάνωσης της πολιτικής της διεθνούς σκηνής όπου παγκόσμιοι θεσμοί και κράτη παρέχουν ένα πλαίσιο συνεργασίας, αμοιβαιότητας, ανάληψης κοινών δράσεων και προώθησης διεθνών καθεστώτων⁵². Ο πολυμερισμός θεωρήθηκε επί μακρόν ως ο πυλώνας της διεθνούς ζωής, επειδή οι ίδιες οι κυβερνήσεις θεώρησαν ότι μπορούν να διασφαλίσουν κοινά οφέλη και να αντισταθμίσουν το κόστος της

⁵¹ Ruggie, John Gerard. (1992): Multilateralism: The Anatomy of an Institution. In: International Organization, 46(3), 561-598.

⁵² Βλ. σχετικά S. Krasner, “Structural causes and regime consequences: regimes as intervening variables”, στο: S.D. Krasner (ed), International Regimes, Ithaca: Cornell University Press, 1983, σ. 13-18.

παγκοσμιοποίησης μέσα από την ανάπτυξη συνεργατικών πολιτικών και δομών⁵³.

Η έννοια του πολυμερισμού βρίσκεται σε αντίθεση με αυτήν του μονομερισμού όπου ένα κράτος το οποίο συνήθως διαθέτει μεγάλη ισχύ προσπαθεί να επηρεάσει τις διεθνείς σχέσεις⁵⁴, αλλά και τις διμερείς σχέσεις, όπου ανάλογα τις συνθήκες και τα δρώμενα μπορούν να αλλάξουν οι στόχοι και οι προτεραιότητες. Ο πολυμερισμός επιλέγεται για την επίτευξη του εθνικού συμφέροντος κατανοώντας πλήρως την αναγκαιότητα για ομαλές διακρατικές αλληλεπιδράσεις και χαρακτηρίζεται από τις αρχές της διαβούλευσης, της ενσωμάτωσης και της αλληλεγγύης. Αξίζει να σημειωθεί πως μέσω των σύνθετων πολυμερών σχέσεων τα μικρά κράτη ενισχύονται και εκφράζουν γνώμες και προβληματισμούς σε θέματα κρίσιμης εθνικής σημασίας που αφορούν και τα διεθνή δρώμενα (την «μεγάλη» εικόνα) όπως η κλιματική αλλαγή και η βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ η συμβολή τους στη διεθνή ασφάλεια και ειρήνη είναι πλέον αποδεδειγμένη και απολύτως σημαντική. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί ότι ο πολυμερισμός σε μερικά μείζονα ζητήματα δεν προσφέρει καμία απολύτως βοήθεια καθώς τα σημερινά αδιέξοδα είναι πολλά και περίπλοκα. Σύμφωνα με τον Englbrekt (2016) ο ίδιος ο πολυμερισμός έπεσε θύμα της αρχικής του επιτυχίας και δημιουργήθηκαν συνθήκες που συνιστούν εμπόδια στην αποτελεσματικότητα και διάδοση του. Αντίθετα, ο μονομερισμός και διμερισμός συνήθως προάγουν τα συμφέροντα των ισχυρών καταπατώντας τα πιο αδύνατα κράτη.

Ένα παράδειγμα πολυμερισμού αποτελούν τα Ηνωμένα Έθνη που αποτελούν πυλώνα του σημερινού κόσμου και μέσω αυτών προάγεται η ειρήνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ευημερία σύμφωνα με τους νόμους και τις διεθνείς συνθήκες. Άλλα γνωστά παραδείγματα αποτελούν περιφερειακοί

⁵³ Χειλά Ειρήνη: «Διεθνής διακυβέρνηση και διεθνείς θεσμοί: τα διλήμματα του πολυμερισμού».

⁵⁴ Όπως για παράδειγμα η εισβολή της Αμερικής στο Ιράκ το 2003, γεγονός που δεν έβρισκε σύμφωνους αρκετούς συμμάχους της όπως η Γαλλία και η Γερμανία.

οργανισμοί όπως το NATO και η ΕΕ, καθώς και παγκόσμιοι όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αλλά και ΜΚΟ που έχουν δράση σε χώρους όπως το περιβάλλον και τα ανθρώπινα δικαιώματα⁵⁵. Γίνεται κατανοητό πως όσα περισσότερα κράτη είναι μέλη ενός συστήματος που βασίζεται στην πολυμέρεια τόσο περισσότερα είναι και τα κέρδη που αποκομίζει το κάθε κράτος. Η Ελλάδα, που είναι ένα μεσαίου μεγέθους κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχει σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς (μεταξύ των οποίων ΟΗΕ, NATO, Συμβούλιο της Ευρώπης) και εφαρμόζει πολυμερή προσέγγιση στην στρατηγική της, ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει την συμμετοχή της σε οργανώσεις και σχήματα συνεργασίας ευρύτερου ενδιαφέροντος με διεθνή απήχηση και δράση. Έτσι, για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και επιτυχία στις διεθνείς συμφωνίες τα μικρά και μεσαία κράτη οφείλουν να επιλέγουν με προσοχή τις πολιτικές που θα ακολουθήσουν, προκειμένου οι τακτικές και στρατηγικές που θα υιοθετούν να έχουν διεθνές αντίκρισμα και να επιτυγχάνουν συγκέντρωση πόρων στους σωστούς τομείς. Η δυσκολία όμως είναι στην κυβέρνηση του συστήματος αυτού και της διατήρησης των φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη, ειδικότερα αν τα κράτη αυτά βρίσκονται συνεχώς σε συγκρούσεις⁵⁶. Το σχέδιο των διμερών σχέσεων μιας χώρας περιλαμβάνει τη διπλωματία και την εξωτερική πολιτική που η εκάστοτε χώρα θα ακολουθήσει.

Στην Ανατολική Μεσόγειο η δοκιμή ενός τέτοιου συστήματος ίσως να ήταν η λύση στις διαφορές μεταξύ των κρατών που την περιβάλλουν. Η πρώτη προσπάθεια έγινε από την ΕΕ με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ) που

⁵⁵ Για μια εξέταση των θεσμικών προκλήσεων που συνεπάγεται η παγκοσμιοποίηση στη λειτουργία των διακυβερνητικών οργανισμών αλλά και των συνασπισμών κρατών βλ. Ngaire Woods, “Global Governance and the Role of Institutions” στο: D. Held and A. McGrew (eds), *Governing Globalization: Power, Authority, and Governance*, New York: Polity Press, 2002, σ. 26-37.

⁵⁶ Όσον αφορά λ.χ τους παγκόσμιους οικονομικούς οργανισμούς υπάρχει ένα ζήτημα σχετικά με το ποιος «κυβερνά» και ποιος θέτει τις αρχές και αξίες της «διακυβέρνησης». Στο Δ.Ν.Τ και στη Π.Τ χώρες όπως η Ιαπωνία και χώρες της Α. Ασίας έχουν εντείνει τις πιέσεις τους για ισχυρότερη φωνή. Βλ. R. Gilpin, *όπ.π.* σ. 242.

καλύπτει τις χώρες Αλγερία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Αίγυπτο, Γεωργία, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανο, Λιβύη, Μολδαβία, Μαρόκο, Παλαιστίνη, Συρία, Τυνησία και Ουκρανία. Σκοπό έχει να εδραιώσει την ευημερία, τη σταθερότητα και την ασφάλεια όλων. Είναι θεμελιωμένη στη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και είναι μια διμερής πολιτική ανάμεσα στην ΕΕ και την κάθε χώρα εταίρο, με πρωτοβουλίες περιφερειακής συνεργασίας: την Ανατολική Εταιρική Σχέση και την Ένωση για τη Μεσόγειο⁵⁷. Οι συμφωνίες μπορεί να είναι διμερικές, αλλά χαρακτηρίζονται από μια πιο διευρυμένη προσέγγιση και μπορεί να συνδεθεί με την Ένωση για τη Μεσόγειο⁵⁸, η οποία διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο, σε πολυμερές επίπεδο, συμβάλλοντας στην αναζωογόνηση της συνεργασίας στην περιοχή⁵⁹. Σε αυτό το περιφερειακό περιβάλλον η Ελλάδα έχει ακολουθήσει μέχρι τώρα μία πολιτική που επενδύει κυρίως στις διμερείς σχέσεις τόσο με κοντινές όσο και με λιγότερο κοντινές χώρες. Η ίδια τα τελευταία χρόνια έχει κάνει σημαντικά βήματα προς την επίτευξη διμερών συμφωνιών με γειτονικά κράτη κυρίως για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών, ιδιαίτερα της ΑΟΖ (Ιταλία και Αίγυπτος). Η Τουρκία από την μεριά της προχώρησε σε άλλες συμφωνίες θαλάσσιας οριοθέτησης (με μία από

⁵⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/170/the-european-neighbourhood-policy>.

⁵⁸ Τον Νοέμβριο του 2008 η Βαρκελώνη έγινε η έδρα της Ένωσης για τη Μεσόγειο, με την οποία τα μέλη της ΕΕ συνδέονταν και επίσημα με πολλές χώρες, εκτός ΕΕ, οι οποίες συνορεύουν με τη Μεσόγειο Θάλασσα. Η ιδέα προτάθηκε, αρχικά, ως εναλλακτική λύση για την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την οποία η Τουρκία θα αποτελούσε τη ραχοκοκαλιά της νέας Ένωσης για τη Μεσόγειο, μιας και η ένταξή της στην ΕΕ δεν θεωρούνταν πλέον κατάλληλη, και, αντ' αυτού, θεωρήθηκε περισσότερο ως ενδιάμεσο σκαλοπάτι προς την ΕΕ. Τελικά, η Τουρκία δέχτηκε να γίνει μέλος της Ένωσης για τη Μεσόγειο, αφού προηγουμένως είχε δοθεί η διαβεβαίωση, από την ΕΕ, ότι αυτή η εξέλιξη δεν θα αποτελούσε ανάχωμα ή εναλλακτική λύση για την ενταξιακή της πορεία προς την ΕΕ.

⁵⁹ Ιωάννης Α. Σειμένης, Γεώργιος Μαρής, Φλώρος Φλούρος: «Σύγχρονες Ευρωμεσογειακές Σχέσεις».

τις κυβερνήσεις της Λιβύης⁶⁰) και τελικά οι δύο χώρες βρέθηκαν να διογκώνουν περισσότερο τις διαφορές τους.

Το πλάνο που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα είναι η δημιουργία ενός πολυμερικού συστήματος στην Ανατολική Μεσόγειο όπου όλα τα κράτη μέλη θα έχουν κοινούς στόχους και θα προάγουν την ειρήνη, την ευημερία και την συνεργασία. Αν όλα τα κράτη συμφωνήσουν σε αυτό και επιτευχθούν οι πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές συμφωνίες τότε και η Τουρκία θα αναγκαστεί να συμμορφωθεί και να ενταχθεί και η ίδια, καθώς δεν θα βρίσκει μόνο την Ελλάδα αντίπαλο, αλλά όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου. Χρόνια τώρα η Ελλάδα δέχεται προκλήσεις από την Τουρκική πλευρά όσον αφορά τη θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο και την αμφισβητήσεις σχετικά με θέματα που άπτονται της εδαφικής κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας. Επιπλέον, προκύπτουν ποικίλα θέματα προς διευθέτηση μεταξύ των δύο χωρών όπως το Κυπριακό ζήτημα, οι προσφυγικές ροές, η ένταση των οποίων εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό και από την Τουρκία (με φαινόμενα εργαλειοποίησης, όπως στον Έβρο τον Φεβρουάριο-Μάρτιο 2020), που προστίθενται στις τουρκικές αξιώσεις σε θαλάσσιες ζώνες αλλά και στις εδαφικές απειλές που δέχεται η Ελλάδα ανά διαστήματα. Ακόμη ένα πρόβλημα αποτελεί και η θέση της Τουρκίας η οποία έχει δηλώσει πως σε καμία περίπτωση δεν θα καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με την Κύπρο, κάτι που δυσκολεύει περισσότερο το σχέδιο για μια ενωμένη Ανατολική Μεσόγειο. Σε αυτό το διμερές πλαίσιο μονομερών αξιώσεων και αμφισβητήσεων, το οποίο δείχνει να οδηγείται σε αδιέξοδο, προβάλλεται ότι ένα πολυμερές πλαίσιο θα μπορούσε να προσφέρει μια λύση στα παραπάνω υψίστης σημασίας ζητήματα. Η χώρα μας ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με σημαντική παρουσία και θέση στην Ανατολική Μεσόγειο έχει την υποχρέωση να στηρίζει και να προάγει ένα περιβάλλον που να παρέχει ασφάλεια και σταθερότητα ακολουθώντας πάντα

⁶⁰ Βλ. Stribis, I. (2023) «*Non pactum pactum est, quod vobis lubet*»: Is the 2019 maritime deal between Turkey and the Government of National Accord of Libya an international agreement?», σε □ Valinakis, I. Stribis (Eds.), *Security and Energy Issues in the Eastern Mediterranean Space*, Athens: Jean Monnet European Centre of Excellence NKUA, σελ. 149-173.

τους νόμους και τους θεσμούς του Διεθνούς Δικαίου. Η αναζήτηση πολυμερών λύσεων στα διεθνή προβλήματα αποτελεί γνώμονα και γενική κατευθυντήρια αρχή της δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της στη διεθνή σκηνή (άρθρο 21, παράγραφος 1 Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Έτσι, μέσα από τις πολυμερείς σχέσεις που πρέπει να αναπτύσσει με τα υπόλοιπα κράτη της Μεσογείου (και πέραν αυτής), σημαντικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που πρέπει να προωθεί και τελικά να επιτύχει, είναι να καταστήσει σαφές πως η Ανατολική Μεσόγειος δεν είναι θάλασσα αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων μεταξύ των γειτονικών κρατών αλλά είναι μια θάλασσα ειρήνης, συνύπαρξης και συνεργασίας. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας καθώς και το διεθνές πολιτικό προφίλ της επιτρέπει στην χώρα μας να προωθεί και να στηρίζει τη συνεργασία και την αλληλοκατανόηση μεταξύ Ευρώπης, Αφρικής και αραβικού κόσμου.

Βέβαια, η πολυμερής προσέγγιση για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, για την επιτυχή της κατάληξη προϋποθέτει την συμμετοχή όλων των κρατών της περιοχής. Και εδώ ανακύπτει ένα περαιτέρω εμπόδιο, το οποίο θα πρέπει με κάποιον τρόπο να αντιμετωπισθεί, προκειμένου να αποδώσει το μοντέλο της πολυμερούς διαπραγμάτευσης και να μη οδηγηθεί στην τελμάτωση που παρουσιάζεται στις διμερείς διαπραγματεύσεις με την Τουρκία που περιορίζονται εδώ και σχεδόν τρεις δεκαετίες σε διερευνητικές συνομιλίες, με πολύ περιορισμένο αποτέλεσμα, τουλάχιστον κατά το μέτρο που γίνεται δημόσια γνωστό⁶¹.

Το Κυπριακό ζήτημα αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα που ταλανίζει τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου έως σήμερα. Φυσικά αυτό το θέμα έχει άμεσο αντίκτυπο και στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας. Έχουν περάσει πάνω από 60 χρόνια και το Κυπριακό παραμένει ένα γεγονός που απασχολεί και προβληματίζει όχι μόνο τις δύο εμπλεκόμενες χώρες όσο και τους διεθνείς παράγοντες. Η Κυπριακή Δημοκρατία δέχεται εδώ και χρόνια αλλεπάλληλες επιθέσεις και αμφισβητήσεις περί εδαφικής κυριαρχίας από την τουρκική εξωτερική πολιτική καθώς επίσης και έχει αντιμετωπίσει παράνομες

⁶¹ Οι διερευνητικές επαφές είναι εμπιστευτικές.

στρατιωτικές εισβολές στο βορειότερο τμήμα του νησιού και προσπάθειες αλλοίωσης της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Το ουσιαστικό όμως πρόβλημα έγκειται στο γεγονός πως η Τουρκία μετά τη στάση που κρατάει απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία έχει δυσχεράνει τις σχέσεις της τόσο με την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και με τις ΗΠΑ με τις οποίες έχει έρθει σε αντιπαράθεση ουκ ολίγες φορές ειδικά τη χρονική περίοδο 1964-1980 κατά την οποία οι σχέσεις των δύο αυτών δυνάμεων περνούσαν τεράστια κρίση κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η Τουρκία όμως με το πέρασμα των χρόνων αντί να συμμορφωθεί στις υποδείξεις και τους νόμους της ΕΕ, όντας μια χώρα που επιθυμεί να ενταχθεί σε αυτήν, εξακολουθεί να διατηρεί μια εχθρική στάση προς την Κυπριακή Δημοκρατία και άρνηση να παρακαθίσει στο ίδιο τραπέζι με την Κύπρο. Δεν παρουσιάζει καμία προθυμία να οδηγηθεί σε κάποια είδους συμφωνία ή διαπραγμάτευση που να ωφελεί και τις δύο χώρες. Αντίθετα, δε διστάζει πια να διεκδικεί κυριαρχικά δικαιώματα άλλων χωρών της Ανατολικής Μεσογείου καταπατώντας έτσι και νόμους του Διεθνούς Δικαίου.

Το γεγονός όμως ότι η Ανατολική Μεσόγειος απαρτίζεται από πολλές χώρες με διαφορετικά πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και κοινωνικές συνθήκες δεν αφήνει πολλά περιθώρια στην Τουρκία, ή σε οποιοδήποτε άλλο περιφερειακό κράτος να κυριαρχεί ανεξέλεγκτα και να δρα αυτοβούλως. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί πως η ανακάλυψη ενεργειακών κοιτασμάτων στις περιοχές του Ισραήλ, της Αιγύπτου και της Κύπρου ανοίγουν το δρόμο σε ένα νέο πολυμερές σχήμα με νέες προοπτικές που θα ωφελούσε όχι μόνο την Ανατολική Μεσόγειο αλλά και όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι δεδομένο πως η πρόσβαση των χωρών σε ενεργειακούς πόρους όπως το πετρέλαιο ή το φυσικό αέριο συνεπάγεται με οικονομική, πολιτική ανάπτυξη καθώς και στρατιωτικής ισχύος. Επομένως, σε ένα πολυμερές σχήμα συνεργασίας και αλληλοκατανόησης μεταξύ των προαναφερθέντων χωρών με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΗΕ η Τουρκία δεν θα μπορούσε παρά να συζητήσει σοβαρά και με ηρεμία για ζητήματα που θα είχαν έναν κοινό σκοπό και όφελος για τα ίδια αυτά κράτη. Επίσης, η απουσία της από τις εκάστοτε πολυμερείς συμφωνίες που θα συνήπταν οι χώρες αυτές μόνο αρνητικό αντίκτυπο θα είχε τόσο για την οικονομία της όσο και για τη κοινωνία της. Ακόμη, θα είχε να αντιμετωπίσει και

κυρώσεις τόσο από την ΕΕ όσο και από τις ΗΠΑ. Η Τουρκία οφείλει να συνεργαστεί με τις γειτονικές χώρες και να αφήσει στην άκρη το εθνικιστικό φρόνημα που τη διακατέχει καθώς τα συμφέροντα που υπάρχουν στην Ανατολική Μεσόγειο είναι πολλά και μόνο μια πολυμερής προσέγγιση θα έφερνε ουσιαστική λύση στα ζητήματα μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου. Εξάλλου, καμία από τις χώρες της Μεσογείου δεν θα ήθελε η Τουρκία να είναι αποκλεισμένη και να δημιουργεί προβλήματα.

5.6 Πολυμερισμός και προοπτικές επίλυσης θαλασσιών οριοθετήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο.

Συνοψίζοντας, μέσα από όλη την εργασία διαπιστώσαμε ότι οι κανόνες που διέπουν το ΔΔΘ είναι σχετικά πρόσφατοι, καθώς η εξέλιξη τους άρχισε λίγο μετά τα μισά του 20^{ου} αιώνα, με αποτέλεσμα πολλές περιπτώσεις οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών να μην έχουν αποσαφηνιστεί. Παρά τις πολλές απόπειρες για κωδικοποίηση των κανόνων αυτών και τη χάραξη μια ενιαίας πολιτικής στον θαλάσσιο χώρο, δεν βρέθηκε κάποια ουσιαστική λύση. Ακόμα και με τις Συμβάσεις δεν λύθηκαν όλα τα προβλήματα, όπως έδειξε και η ΣΗΕΔΘ, με την οποία καθορίστηκαν κάποια δικαιώματα και υποχρεώσεις, όμως δεν ικανοποιήθηκαν όλα τα παράκτια κράτη. Αυτή η μη ικανοποίηση προξενεί προβλήματα και διαμάχες και θα συνεχίσει να τα προξενεί αν δεν βρεθεί μία λύση που θα δικαιώσει όλα τα κράτη όσον αφορά την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Είναι αναγκαία η χάραξη μιας κοινής στρατηγικής για να πραγματοποιηθεί αυτό όπου κανένα κράτος δεν θα πρέπει να παρεκκλίνει από αυτή. Επικεντρώνοντας την προσοχή μας στην Ανατολική Μεσόγειο, γίνεται αντιληπτό το ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθεί μια ουσιαστική, δίκαιη και οριστική λύση, καθώς τα γειτονικά παράκτια κράτη που την περικλείουν έχουν διαφορετικές απόψεις και πολιτικές σχετικά με το ΔΔΘ και τα δικαιώματα των νησιών στις θαλάσσιες ζώνες αλλά και μεταξύ τους υπάρχει μεγάλο χάσμα στην κουλτούρα και τις αντιλήψεις. Είναι αδύνατον ακόμη, κάποιο από τα κράτη αυτά να παραχωρήσει έστω και λίγο από την κυριαρχία του και τα δικαιώματα του σε μια θαλάσσια περιοχή καθώς η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είναι πλούσια σε ορυκτό πλούτο και ειδικά υδρογονάνθρακες αλλά και η εμπορική

δραστηριότητα είναι μεγάλη. Για τους λόγους αυτούς τα κράτη έχουν καταλάβει την εξαιρετική σημασία της οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών και τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από αυτές.

Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον όμως, το να διεκδικήσει ένα κράτος στο μέγιστο τα δικαιώματα του στις θαλάσσιες περιοχές, ειδικά στην Ανατολική Μεσόγειο είναι εξαιρετικά δύσκολο. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαία η συνεργασία με άλλα γειτονικά κράτη και η επίτευξη συμφωνιών με αυτά προκειμένου να οριοθετηθούν οι θαλάσσιες ζώνες και να επωφεληθούν όλα τα κράτη από αυτές. Για να γίνουν αυτές οι συνεργασίες πραγματικότητα, τα κράτη καλούνται να κάνουν ορισμένες υποχωρήσεις στις αντιλήψεις τους και τους θεσμούς που υποστηρίζουν για να συμμαχήσουν ταχύτερα και πιο αποτελεσματικά, καθώς όσο πιο αδρανές είναι ένα κράτος τόσο πιο πολύ κινδυνεύει να χάσει μεγάλο μέρος των δικαιωμάτων του. Το θέμα αυτό προσπαθεί να χειριστεί η Ελλάδα η οποία εδώ και αρκετά χρόνια προσπαθεί συνεχώς να πραγματοποιήσει διμερείς συμφωνίες με γειτονικά παράκτια κράτη, χρησιμοποιώντας κυρίως την αρχή της ίσης/μέσης απόστασης, αλλά και της αμοιβαιότητας που χρησιμοποιήθηκε στη συμφωνία οριοθέτησης με την Αλβανία και προβλέπει την μέτρηση ευθειών γραμμών και κλείσιμο των κόλπων. Για να ανακόψει της ενέργειες της Τουρκίας ακόμη, είναι διατεθειμένη να κάνει μερική οριοθέτηση⁶² ή να «θυσιάσει» μέρος από τα δικαιώματα των νησιών και την επιρροή τους στις θαλάσσιες ζώνες, άποψη που αν υπήρχε από τα προηγούμενα χρόνια ίσως είχε επιτευχθεί συμφωνία οριοθέτησης με την Λιβύη και θα είχε αποτρέψει το τουρκολιβυκό μνημόνιο. Παρόμοια τακτική ακολουθεί και η Τουρκία, η οποία παρά το γεγονός ότι είναι υποστηρικτής της αρχής της ευθυδικίας, στη συμφωνία με την Λιβύη έκανε χρήση της αρχής της μέσης γραμμής, κάτι το οποίο πράττει και με άλλα κράτη τα οποία έχουν

⁶² Όπως και έγινε με την Αίγυπτο στις 6 Αυγούστου του 2020 όταν οι Υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδας και Αιγύπτου υπέγραψαν στο Κάιρο τη συμφωνία για οριοθέτηση ΑΟΖ, με σκοπό την συνεργασία των δύο χωρών και την προστασία τους από τα όσα προβλέπει το τουρκολιβυκό μνημόνιο.

υπογράψει συμφωνία οριοθέτησης με την Κύπρο με σκοπό να τις προτρέψει να την παρακάμψουν.

Η διαμάχη Ελλάδας και Τουρκίας όσον αφορά την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών διαρκεί ήδη πολλά χρόνια και με την κατάσταση που επικρατεί είναι εμφανές πως δεν πρόκειται να βρεθεί σύντομα λύση. Οι δύο πλευρές προσπαθούν να κυριαρχήσουν στο Αιγαίο και να επεκτείνουν τα δικαιώματά τους βλέποντας η μία την άλλη ως εμπόδιο. Η εξέλιξη του ΔΔΘ αλλά και η υπογραφή και η εφαρμογή της ΣΗΕΔΘ σε πολλές περιπτώσεις ανά τον κόσμο έχει δώσει την απαραίτητη εμπειρία στα αρμόδια όργανα να βρουν μια οριστική λύση στην ελληνοτουρκική διαμάχη. Σε ένα πλαίσιο όπου καθορισμένοι κανόνες δεν υπάρχουν αυτό είναι αποτελεί επιτακτική ανάγκη με βασική προϋπόθεση και οι δύο χώρες να δεχτούν την προσφυγή στο ΔΔΧ ή σε άλλα αρμόδια όργανα, κάτι το οποίο παρακινεί η Ελλάδα αλλά η Τουρκία ακόμη είναι αρνητική. Η κύρια διαφορά στις απόψεις των δύο κρατών και της πολιτικής τους είναι η επιρροή και τα δικαιώματα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Η ύπαρξη τριών χιλιάδων ελληνικών νησιών, με τα 2300 να βρίσκονται στο Αιγαίο, σε αντίθεση με τα τρία της Τουρκίας τα οποία της παραχωρήθηκαν με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης το 1923⁶³, δείχνει ότι το Αιγαίο αποτελεί μια ελληνική θάλασσα. Το πρόβλημα με τα δικαιώματα των νησιών και τις θαλάσσιες ζώνες τους, δεν αποτελεί αποκλειστικό για την περιοχή του Αιγαίου αλλά έχει απασχολήσει και συνεχίζει να απασχολεί διάφορα άλλα κράτη λόγω των κενών που αφήνει το θεσμικό πλαίσιο του ΔΔΘ. Στις περιπτώσεις που απασχόλησαν τα διαιτητικά όργανα για να παρθεί μια απόφαση που αφορούσε την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών που περιελάμβανε νήσους υπήρχαν κάποιοι παράγοντες που καθόριζαν τη σημασία του. Οι παράγοντες αυτοί είναι το μέγεθος και η τοποθεσία της νήσου, το αν και πόσοι άνθρωποι κατοικούν σε αυτήν αλλά και πώς επιτευχθεί το πιο δίκαιο αποτέλεσμα. Κάθε μία από τις περιπτώσεις είχε τις δικές της ιδιαιτερότητες και ήταν όσο πιο δίκαιη γινόταν για την συγκεκριμένη και μόνο περιοχή η οποία εξεταζόταν μεμονωμένα. Το πλέον σίγουρο είναι ότι

⁶³ Τα νησιά που παραχωρήθηκαν στην Τουρκία με τη Συνθήκη της Λωζάννης είναι η Ίμβρος, η Τένεδος και οι Λαγούσες.

Ελλάδα δεν θα πρέπει να προσφύγει στο ΔΔΧ χωρίς τη συμμετοχή και της Τουρκίας κάτι το οποίο διδαχθήκαμε το 1976 όταν έγινε προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Με αφορμή τα παραπάνω αξιοσημείωτη είναι η αναφορά και η ανάλυση του Καστελλορίζου, το οποίο αποτελεί επίκεντρο στις συζητήσεις για οριοθέτηση μεταξύ των δύο κρατών λόγω της γεωγραφικής του θέσης. Το συγκεκριμένο νησί κατοικείται από τα αρχαία χρόνια και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την Ελλάδα αποτελώντας το πιο ανατολικό άκρο της και σε καμία περίπτωση δεν είναι αποκομμένο από αυτήν. Οι αξιώσεις της Τουρκίας για έκταση ζωνών μέχρι την απόσταση του 28^{ου} μεσημβρινού και οι χάραξη ευθείων γραμμών στην περιοχή του Αιγαίου δεν έχουν καμία λογική καθώς θα περικλείσει τα ελληνικά νησιά και θα τα αποκόψει από την ηπειρωτική χώρα, με αποτέλεσμα να μην έχουν κανένα δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και άλλες θαλάσσιες ζώνες.

Η Ελλάδα αυτό που πρέπει να πράξει είναι να δείξει την θέληση της για την εύρεση μιας δίκαιης λύσης που θα φέρει την ειρήνη στο Αιγαίο, να ενεργεί βάση του ΔΘ και να απαιτεί την εφαρμογή του από όλα τα γειτονικά κράτη, καθώς αυτό είναι που θα την δικαιώσει μακροχρόνια. Οι διμερείς συμφωνίες δεν είναι απόλυτα δεσμευτικές και τα κράτη για να διεκδικήσουν παραπάνω συμφέροντα μπορεί να τις τερματίσουν και να συμμαχήσουν με άλλα κράτη από τα οποία θα έχουν περισσότερα οφέλη, καταπατώντας αρκετές φορές τα δικαιώματα άλλων τρίτων κρατών στην ίδια περιοχή. Ο εθνικιστικός χαρακτήρας και οι διαφορετικές απόψεις των δύο χωρών τροφοδοτούν την διαμάχη η οποία ενισχύεται από τις θαλάσσιες ζώνες με τα προβλήματα συνεχώς να αυξάνονται κυρίως από την πλευρά της Τουρκίας. Αν τα δύο κράτη συμφωνήσουν να λύσουν τις διαφορές τους στο ΔΔΧ, η πιθανότερη μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί είναι τα τρία στάδια, ώστε να εξεταστεί μεμονωμένα κάθε μία από τις περιπτώσεις και να δοθεί η απαραίτητη προσοχή σε κάθε νησί. Θα ήταν προτιμότερο μέχρι εκείνη την στιγμή η Ελλάδα να έχει κηρύξει ΑΟΖ, ακολουθώντας το παράδειγμα της Κύπρου, όταν το 2003 παρά το ότι η Τουρκία δεν συμφώνησε, εκείνη κήρυξε ΑΟΖ η οποία ήταν αποδεκτή από τις ΗΠΑ, την ΕΕ και γειτονικά κράτη με τα οποία κατάφερε αργότερα να επιτύχει Συμφωνίες.

Η Κύπρος αποτελεί ένα παράδειγμα προς μίμηση για την Ελλάδα, λόγω της έξυπνης στρατηγικής της, αλλά δεν αποτελεί ίδια περίπτωση για τα νησιά της Ελλάδας καθώς αυτά αποτελούν μέρος της ενώ η Κύπρος είναι αποκλειστικά νησιωτικό κράτος (χωρίς ηπειρωτικό έδαφος). Η σημαντική γεωγραφική της θέση και η κυριαρχία της στην περιοχή κερδίζουν την έννοια στα διαιτητικά όργανα με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερη προσοχή σε σχέση με άλλα νησιά⁶⁴, δίνοντας της το δικαίωμα να οριοθετήσει όλες τις θαλάσσιες ζώνες της, όχι μόνο ΑΖ. Τα δικαιώματα αυτά που προβλέπονται από το ΔΔΘ αναγνωρίστηκαν από τα διεθνή δικαστήρια αλλά και από τα γειτονικά παράκτια κράτη, με τα περισσότερα από τα οποία υπέγραψε συμφωνίες. Αυτό που θα ολοκλήρωνε την συνεργασία Ελλάδας και Κύπρου θα ήταν η οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, κάτι το οποίο θα σήμαινε και την ολοκλήρωση της ΑΟΖ ολόκληρης της ΕΕ. Η πραγματοποίηση της συμφωνίας αυτής δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα μόνο Ελλάδας και Κύπρου αλλά και του συνόλου της ΕΕ, όμως η ίδια δείχνει να μην παρέχει την απαραίτητη στήριξη στα δύο κράτη-μέλη της αφήνοντας ανοιχτά μέτωπα εν μέσω μιας δύσκολης περιόδου που πλήττεται από την ενεργειακή κρίση. Τα οικονομικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει η ΕΕ είναι πολλά και ακόμη θα συμβάλλει στην ενεργειακή ασφάλεια των κρατών της.

Για να γίνει πραγματικότητα η συμφωνία Ελλάδας και Κύπρου χρειάζεται και την στήριξη των γειτονικών κρατών, όπως είναι η Αίγυπτος. Τα τρία κράτη έχουν κάνει συμφωνίες μεταξύ τους που αφορούσαν άλλα θέματα και δείχνουν να έχουν καλές σχέσεις. Στην «ομάδα» αυτή θα ήταν σημαντικό αν εισχωρούσε και η Λιβύη με προτάσεις για οριοθέτηση με βάση πάντα το ΔΘ και τη δικαιοσύνη μεταξύ των κρατών. Σε περίπτωση που συνέβαινε αυτό τότε η Τουρκία θα αναγκαζόταν να συμμορφωθεί στους κανόνες και θα εντασσόταν ομαλά σε μια νέα Ανατολική Μεσόγειο, όπου τα κράτη της θα ευημερούν και θα επικρατεί ασφάλεια και σταθερότητα. Με αυτόν τον τρόπο οι ελληνοτουρκικές σχέσεις θα ήταν στο καλύτερο τους επίπεδο, με αποτέλεσμα να είναι και πιο εύκολη η πραγματοποίηση μιας συμφωνίας οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών με τα δύο κράτη να σέβονται τα δικαιώματα του άλλου και να αλληλεπιδρούν.

⁶⁴ Όπως και έγινε στην οριοθέτηση μεταξύ Μάλτας και Λιβύης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία-Περιοδικές εκδόσεις

- Βαληνάκης, Γ. (2020). *Η Ελλάς των τεσσάρων θαλασσών*. Αθήνα: Ι.Σιδέρης.
- Δίπλα, Χ. (2004). *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*. (Ροζάκης Χ., Επιμ.) Αθήνα: Ι.Σιδέρης.
- Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας* (4 εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παυλόπουλος, Π. (2021). *Το Καθεστώς των Θαλασσιών Ζωνών της Ελλάδας*. Αθήνα: ΑΗΕΡΑ HELLAS.
- Ροζάκης, Χ. (2013). *Η Αποσκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Ρούκουνας, Ε. (2006). *Διεθνές Δίκαιο* (2 εκδ., Τόμ. 2). Αθήνα: Αντ.Ν.Σάκκουλα.
- Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (4 εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σαβαΐδης, Γ. (2020). Προετοιμασία και διεξαγωγή διαπραγματεύσεων επί ζητημάτων εθνικού ενδιαφέροντος. Στο Σ. Ντάλης, & Μ. Στεφανάκης (Επιμ.), *Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Σαβαΐδης, Γ. (2018). Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Ελλάδα. Θεωρία και πράξη: διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της Ελλάδος με τις όμορες χώρες. Στο Σ. Ντάλης (Επιμ.), *Ασφάλεια και συνεργασία στη Μεσόγειο & τη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Κύκλος σεμιναρίων περιόδου 2017-18* (σσ. 31-46). Αθήνα: Παπαζήση.
- Σαβαΐδης, Γ. (2020). Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών στη Μεσόγειο, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και η υπογραφή των δυο μνημονίων Λιβυης-Τουρκίας. Στο Σ. Ντάλης (Επιμ.), *Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου* (σσ. 57-70). Αθήνα: Παπαζήση.

Σιούσιουρας Π., Χρυσοχού. Γ. (2017). *Γεωγραφία της Ενέργειας. Ενεργειακοί Ανταγωνισμοί και ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Ι.ΣΙΔΕΡΗΣ.

Σιούσιουρας, Π. (2015). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Στρατή, Α. (2012). *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Συρίγος, Α. (2015). *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*. Αθήνα: Πατάκη.

Συρίγος, Α. (2020). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. 60 Χάρτες που εξηγούν τις διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας*. Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις Μον. ΑΕ.

Τσάλτας, Γ. Ι., & Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Μ. (2003). *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών* (Τόμ. Ι: Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας - Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας). Αθήνα: Ι.Σιδέρης.

Επιστημονικά Άρθρα-Μελέτες

Γαβουνέλη, Μ. (2020). *Οι συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας*. <https://www.researchgate.net/publication>.

Δημητριάδης, Ζ. (2021). *Ο πολύ-πολυμερισμός ως στρατηγική των μικρών κρατών. Οι περιπτώσεις της Κύπρου και της Ελλάδας*. <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/26329>

Τσουκαλά, Ο. (2021). *Οι οριοθετημένες θαλάσσιες ζώνες στην Ανατολική Μεσόγειο και οι διεκδικήσεις της Τουρκίας απο το 2000 ως σήμερα (συνολική επισκόπηση υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας)*. <https://www.researchgate.net/>.

Παπασταυρίδης, Ε. (2020). *Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ. https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/07/Policy-paper-36-Papastavridis-9.7_Greek-v2.pdf.

Cohen, A. (2020). *Turkey-Libya Maritime Deal Upsets Mediterranean Energy*. <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2020/01/08/turkey-libya-maritime-deal-upsets-mediterranean-energy-plan/?sh=523b93e96bee>.

Dogru, S., & Reginbogin, H. (2017). *Rethinking East Mediterranean Security: Powers, Allies & International Law*. <https://digitalcommons.tourolaw.edu/lawreview/vol33/iss3/10>.

Giamouridis, A. (2012). *The Offshore Discovery in the Republic of Cyprus. Monetisation Prospects and Challenges*, The Oxford Institute for Energy Studies. <https://www.oxfordenergy.org/publications/the-offshore-discovery-in-the-republic-of-cyprus-monetisation-prospects-and-challenges-2/>

Ioannidis, N. (2014). *EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International La.*, The Continental Shelf Delimitation Agreement Between Turkey and “TRNC”. <https://www.ejiltalk.org/the-continental-shelf-delimitation-agreement-between-turkey-and-trnc/>.

Oikonomopoulos, K., & Stambolis, C. (2012). «*Hydrocarbon Exploration and Production in the East Mediterranean and the Adriatic Sea*», Institute of Energy for South Eastern Europe. Background Paper. https://www.iene.eu/articlefiles/hydrocarbon%20exploration_final.pdf.

Oztaş, T. (2019). *Turkey - Libya Relations: Economic and Strategic Imperatives*. Ανακτήθηκε https://www.researchgate.net/publication/341273384_Turkey_-_Libya_Relations_Economic_and_Strategic_Imperatives.

Sharaf, N. (2020), *The Libya-Turkey Memorandum of Understanding: Local and Regional Repercussions*, Arab Center for Research and Policy Studies (ACRPS). <https://arabcenterdc.org/resource/the-libya-turkey-memorandum-of-understanding-local-and-regional-repercussions/>.

Siousiouras, P. and Chrysochou, G. (2014) “The Aegean dispute in the context of contemporary judicial decisions on Maritime Delimitation,” *Laws*, 3(1), pp. 12–49. Available at: <https://doi.org/10.3390/laws3010012>

Stribis, I. (2024) “CNUDM et coutume internationale: 40 and après” σε M. P. Lafranchi, *Les Quarante Ans de la Convention des N.U. sur le Droit de la Mer*, Aix-en-Provence: Confluences, σελ. 136-171.

Stribis, I. (2023) «‘*Non pactum pactum est, quod vobis lubet*’: Is the 2019 maritime deal between Turkey and the Government of National Accord of Libya an international agreement?», σε □ Valinakis, I. Stribis (Eds.), *Security and Energy Issues in the Eastern Mediterranean Space*, Athens: Jean Monnet European Centre of Excellence NKUA, σελ. 149-173.

Tsoukala, O. (2021). *Diplomatic Tensions in the Eastern Mediterranean: Developments in 2021 and Prospects*. HAPSc. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.29503>.

Tziarras, Z. (2019). *Cyprus’s Foreign Policy in the eastern Mediterranean and the Trilateral Partnerships: A Neoclassical Realist Approach*, *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. https://www.researchgate.net/publication/332682736_The_New_Geopolitics_of_the_Eastern_Mediterranean_Trilateral_Partnerships_and_Regional_Security.

□iallourides, C. (2020). *Part I: Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation*, Blog of the European Journal of International Law. <https://www.ejiltalk.org/18969-2/>

Πηγές από Διαδίκτυο-Επίσημες Ιστοσελίδες Οργανισμών

Διακήρυξη ΗΠΙΑ με τίτλο «Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του θαλάσσιου βυθού της υφαλοκρηπίδας». Ανακτήθηκε https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf.

Επίσημη ιστοσελίδα των ΗΕ: <https://unric.org/el/>

Επίσημο κείμενο της Τουρκική Δημοκρατίας για το «Μνημόνιο Συνεργασίας για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας». <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pd>.

Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας [United Nations Convention on the Law of the Sea (1982)].
https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

·

ΥΠ.ΕΞ: <https://www.mfa.gr/index.html>.

Cihat Dayci Zeynep Ceyhan (2020), Israel is Turkey's Neighbor Across the Sea: Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas between Turkey and Israel, Turkeyscope. <https://dayan.org/content/israel-turkeys-neighbor-across-sea-delimitation-maritime-jurisdiction-areas-between-turkey>

European Parliament Research Service (2020), Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BR I\(2020\)652048_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BR I(2020)652048_EN.pdf).

International Court of Justice, Αποφάσεις του ΔΔΧ για υποθέσεις κρατών, διαθέσιμες στο: https://www-icj-cij-org.translate.goog/en?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=el&_x_tr_hl=el&_x_tr_pto=sc.

International Hydrographic Organization (IHO): "Limits of Oceans and Seas, Special Publication No 28, 3rd Edition 1953". <https://epic.awi.de/id/eprint/29772/1/IHO1953a.pdf>.

Kouparanis, P. (2020). "A question of putting Turkey in its place", DW. <https://www.dw.com/en/egypts-leadership-feels-markedly-threatened-by-turkey/a-54533478>.

Maritime Zones, Law of the Sea A policy primer, The Fletcher School, TUFTS University. <https://sites.tufts.edu/lawofthesea/chapter-two/>.

Oceans and Law of the Sea, United Nations. https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.

Νομοθεσία

ΝΔ 1182/1972 (ΦΕΚ 111Α΄), Επικύρωση Σύμβασης για την Υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας.

Νόμος 230/1936 (ΦΕΚ 4501Α) όπως τροποποιήθηκε με το ΠΔ 187/1973.

Νόμος 2321/1995-ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995, Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης. <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-2321-1995-phek-136-a-23-6-1995.html>

Νόμος 4001/2011-ΦΕΚ Α 179/22.8.2011, Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις. <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/121622/nomos-4001-2011>.

ΠΔ υπ' αριθμ. 107/2020 ΦΕΚ 258/Α/27-12-2020, Περί κλεισίματος κόλπων και χάραξης ευθειών γραμμών βάσης στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου.

Νόμος 64(Ι)/2004, Ο Περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας της Κύπρου, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 97(Ι)/2014. http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_64.html.

Νόμος 15(ΙΙΙ)/2003, Ο Περί της Συμφωνίας μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την Οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Κυρωτικός). http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2003_3_15.html.